

تحلیل شاخص ها و ابعاد توسعه پایدار محله ای در راستای ارتقای امنیت شهری

(نمونه موردی: شهر شاهین دژ)

نویخت سبحانی¹، فرانک سعیدی فرد²، حسن جنگی³، معصومه جعفری⁴

تاریخ دریافت: 1394/12/14
تاریخ پذیرش: 1395/03/30

از صفحه 51 تا 88

پژوهشنامه جغرافیای انضمامی
سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395

چکیده

توجه به مفهوم امنیت و روش‌های ارتقای آن مقوله‌ای است که به‌عنوان یکی از اولویت‌های اساسی معیارهای توسعه پایدار شهری محسوب می‌شود. مروری بر موضوع‌های مربوطه به‌وضوح نشان می‌دهد که کاهش امنیت در سطح فضاهای شهری می‌تواند پایداری شهر را تضعیف کند. در پژوهش پیش‌رو به بررسی ابعاد توسعه پایدار شهری با تأکید بر امنیت شهری، شناسایی معیارهای جرم‌خیز و کاهش آن براساس ابعاد پایداری پرداخته شده است. در این راستا، محله‌های شهر شاهین‌دژ با رویکرد شاخص‌های توسعه پایدار شهری مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. بر مبنای نتایج حاصل از روش تاپسیس، در بین 38 عامل موردسنجش مؤلفه‌های رونق اقتصادی، افزایش اشتغال، افزایش مشارکت شهروندان به‌ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند که نشان از اهمیت بالای آنها در فرایند پایداری است. در سطح محله‌ها نیز با توجه به مؤلفه‌های مورد مطالعه محله 9 با کسب امتیاز (0,9783) در جایگاه اول، محله 13 با امتیاز کسب‌شده (0,02341) در رتبه دوم و درنهایت، محله 8 با کسب امتیاز (0,02316) در جایگاه سوم قرار گرفته‌اند که به‌عنوان محله‌های پایدار شناخته شده‌اند. همچنین، محله‌های 5، 10 و 1 به‌ترتیب در پایین‌ترین رتبه قرار دارند. بنابراین، نتایج کلی پژوهش بیانگر آن است که با ایجاد امنیت از طریق شاخص‌های توسعه پایدار در برابر جرم می‌توان پایداری را در سطح محله‌ها تقویت کرد.

کلید واژه‌ها: امنیت شهری، جرم، توسعه پایدار شهری، ابعاد توسعه پایدار شهری.

1- دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، تهران، ایران sobhani65@gmail.com

2- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهیدبهشتی faranak.saeedifard@gmail.com

3- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهیدبهشتی hassan.jangi11@gmail.com

4- دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی قزوین

مقدمه

یکی از مهم‌ترین تلاش‌های طرح‌ها و اهداف توسعه شهری عطف توجهات به شهرهای کوچک و به‌نوعی تعیین و ارزیابی آنها در توسعه پایدار شهری است (فنی، 1382). بررسی‌های به‌عمل‌آمده در سال‌های اخیر نشان می‌دهد شهرهای کوچک‌اندام در توسعه اجتماعی-اقتصادی کشورهای آسیایی، آفریقایی و آمریکای لاتین اهمیت خاصی داشته‌اند (شکویی، 1385: 414). شهرها با پشت‌سر گذاشتن ابعاد انسانی دچار انواع تراجمات، بی‌قاعدگی و ظهور آسیب‌های همه‌جانبه‌ای گشته‌اند به‌نحوی که در هیچ‌یک از عرصه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی قادر به نظارت و کنترل رفتارهای نابهنجار و ایمن‌سازی محیط انسانی برای گروه‌های مختلف اجتماعی نیستند. شهر مدرن مملو از ناامنی و آسیب‌های اجتماعی است (توسلی، 1383: 23) و امروزه بیشتر این شهرها به فضاهایی از نابرابری و مقاومت تبدیل گشته‌اند (Lyytinen, 2015: 593) که گرفتار طیف گسترده‌ای از مسائل امنیت ستیز اجتماعی از قبیل افزایش و هجوم فزاینده جمعیت، گسترش نابرابری‌های دردناک و اسفناک اجتماعی، اقتصادی و پیامدهای فضایی آن یعنی جدایی‌گزینی، کمبود عدالت اجتماعی، بزهکاری، جرم و بسیاری از آسیب‌های اجتماعی دیگر هستند (Pile and Christopher: 1999). تأمین امنیت برای این مکان‌ها و فضاهای شهری به‌عنوان موضوعی خطیر در راستای بعد اجتماعی توسعه پایدار شهری مورد بازبینی قرار گرفته است به‌طوری که امروزه دانشمندان و محققان زیادی بر این باورند که امنیت شهری نه‌تنها یکی از اصلی‌ترین عوامل پایداری جوامع امروزی به شمار می‌آید (هدایتی و عباسی، 1388: 178) بلکه اولین قدم برای رسیدن به توسعه انسانی می‌باشد (Alemi, 2008).

وجود چنین شرایطی در محیط‌های شهری یکی از الزامات اساسی کیفیت زندگی محسوب می‌شود (ذبیحی و دیگران، 1392: 120). در بحث‌های مربوط به کیفیت زندگی تنها زیستن مهم نیست بلکه کیفیت آن دارای اهمیت است (cramer, 2004: 104). نگرانی از کیفیت زندگی یکی از مشخصه‌های جامعه معاصر است (pacione, 2003: 19). این مقوله برای مسئولان شهری از اهمیت به‌سزایی برخوردار است و آنان سعی می‌کنند مؤلفه‌های کیفیت زندگی را با افزایش امنیت در نقاط مختلف شهری و سطح محله‌ها اجرا کنند تا این امکان برای شهروندان فراهم شود که زندگی مطلوبی را در محیطی آرام و امن تجربه

کنند. این امر به نحوه مدیریت شهری و ساختارهای حاکم بر آن برمی‌گردد که می‌تواند وضعیت نامطلوب و ناامن شهری را به وضعیتی مطلوب و امن تبدیل کند. بر این اساس می‌توان گفت که امنیت منافع اجتماعی و اقتصادی زیادی را در فضاهای شهری به بار خواهد آورد به طوری که در ارتقای فعالیت‌های اجتماعی مؤثر است (Rosewarne, 2005: 76).

در راستای مطالب مذکور می‌توان گفت امنیت شهری از بحث‌های علمی، فنی، کاربردی و اداری مهمی است که اکنون به صورت یک موضوع میان‌دانشی و فرادانشی جامع اکنون نگر در چارچوب جامعه‌شناسی شهری، حقوق، جغرافیا، علوم انتظامی - امنیتی و نظایر آنها بررسی می‌شود (کارگر، 1386: 140 و کارگر، 1383: 5). این پارادایم مهم یکی از مؤلفه‌های اساسی و ضروری زندگی شهری محسوب می‌شود که می‌تواند آرامش و احساس ایمنی را در فضاهای شهری برای شهروندان فراهم آورد. حضور مردم در فضای شهری مستلزم احساس امنیت و ایمنی از سوی آنان می‌باشد. ناامنی مکان‌ها و فضاهای شهری نشاط و سلامتی را در زندگی روزمره مختل می‌کند و با ایجاد مانع بر سر راه رشد فرهنگی و مشارکت عمومی هزینه‌های زیادی را بر جامعه تحمیل می‌نماید (کامران و شعاع برآبادی، 1389: 2) به طوری که با گذر زمان عبور از دوره‌های مختلف سنتی، مدرن، پست‌مدرن و... جوامع مختلف نیز دچار تغییرات زیادی شده‌اند. امنیت نیز همچون سایر عرصه‌های زندگی در حال تغییر از خاص و کوچک به عام و گسترده تغییر کرده است (Zender, 2007: 137-140). طراحی و بافت کالبدی جرم‌خیز، گسترش نابرابری‌های دردناک و اسفناک اجتماعی و اقتصادی و پیامدهای فضایی آن نظیر ناامنی، جدایی‌گزینی و جدایی‌نشینی فضایی روزافزون مردم شهر، کمبود عدالت اجتماعی، فقدان هم‌ارزی شرایط زندگی، انجام گستاخانه‌ترین بزهکاری‌ها، جرایم، تبهکاری‌ها و بروز اختلالات و ناامنی‌ها و بسیاری از آسیب‌های اجتماعی دیگر نیز وجود دارد که باعث خواهد شد تا حد بسیار زیادی از ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی و رشد شخصیت انسان‌ها جلوگیری شود (کارگر، 1386: 144). بر این اساس امنیت باید به عنوان مؤلفه‌ای تأثیرگذار در سطح شهرها موردسنجش و ارزیابی قرار گیرد. این امر از آن جهت دارای اهمیت است که امنیت شهروندان در سطح شهرها و محله‌ها از محورهای توسعه پایدار به شمار می‌رود (بمانیان و محمودی‌نژاد، 1387: 60). توسعه پایدار نیز به عنوان روند بهگشت

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

اجتماع بدون رشد فراتر از ظرفیت حامل بوم‌شناسانه اطلاق می‌شود که در آن پایداری زیست‌محیطی، با هدف برقراری تعادل اکولوژیک، در کنار پایداری اجتماعی، با هدف برقراری عدالت و امنیت اجتماعی، و پایداری اقتصادی، با هدف فراهم‌سازی زمینه برای بقا و امنیت اقتصادی، وجود دارد (صرافی، 1379: 44-38).

محله به‌عنوان کوچک‌ترین فضای شهری سلول حیات شهری و عنصری پویا در حکمروایی شایسته شهری، عاملی برای مدیریت کارآمد شهری، توسعه پایدار، ایجاد تمایز و تشویق انسجام اجتماعی قلمداد می‌گردد (مدنی‌پور، 1383: 17). به نظر کوین لینچ محله قسمت نسبتاً بزرگی از شهر است که واجد خصوصیات یگدست و مشابه باشد (رهنمایی و دیگران، 1386: 23). فریدمن نیز در تحلیل ضرورت بازنگری در تعاریف و وظایف برنامه‌ریزی شهری معتقد است که در فضای برنامه‌ریزی باید فضای محلی و منطقه‌ای را بر فضای ملی و فراملی مقدم دانست (فریدمن، 1379: 34). بنابراین، یک فضای شهری مناسب با رویکرد محله‌های پایدار از نظر طراحی، ابعاد کالبدی، اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی تا حد زیادی تأمین‌کننده امنیت و فضاهای شهری نامناسب از بین‌برنده آن و زمینه‌ساز انواع آسیب‌ها و معضلات است (بیات، 1387: 1).

در این میان ضرورت پرداختن به مقوله «امنیت شهری» از آنجایی مهم می‌نماید که پیوستگی متقابل بین امنیت و توسعه اجتناب‌ناپذیر است. امنیت هم زمینه‌ساز و بستر توسعه اقتصادی-اجتماعی (رهنمایی، 1385: 178) و حتی زیست‌محیطی (کاهش وندالیسم در مقابل محیط طبیعی) است و هم از این عناصر تأثیر می‌پذیرد. از این‌رو، مطالعات توسعه پایدار شهری و تعیین مؤلفه‌های آن، به‌ویژه در فضای محله‌ها با تأکید بر امنیت یک عامل اساسی به شمار می‌رود که کمتر مورد توجه نظریه‌پردازان شهری قرار گرفته است. در راستای موارد مذکور، پژوهش حاضر با هدف تحلیل شاخص‌ها و ابعاد توسعه پایدار به‌منظور ارتقای امنیت محله‌های شهر شاهین‌دژ ضروری به نظر می‌رسد.

بیان مسئله

امنیت مفهومی ذهنی و نسبی است که بر پایه اصول متعدد در یک جامعه پدیدار شده و استمرار می‌یابد. در دیدگاه‌های سنتی و قدیمی به مفهوم مذکور اغلب کاربرد نیروی نظامی و تهدید محوری مورد توجه بوده است. لذا، امروزه گروه‌های اجتماعی نه تنها از ناحیه ابزار نظامی بلکه از طریق عوامل محیطی یا اقتصادی مورد تهدید قرارگیرند و این عوامل می‌توانند به نوبه خود استقلال و یکپارچگی یک شهر را مورد تهدید قرار دهند (سرور دیگران، 1393: 29). در واقع، امنیت شهری یکی از مؤلفه‌های مهم و ضروری در زندگی شهری محسوب می‌شود که می‌تواند آرامش و احساس ایمنی را در فضاهای شهری برای شهروندان فراهم آورد.

واقعیت این است که پیچیدگی‌های شهر کوچک نشان می‌دهد که اگر ابزار و نیروی کافی برای مدیریت آن فراهم نشود، ولو کوچک و کم جمعیت باشد، اداره آن به مراتب از شهرهای بزرگ دشوارتر است. این شهرها با رکود اقتصادی، بیکاری و... مواجه است. مدیران و مسئولان شهری آنها منابع مالی ضعیفی برای اداره شهر دارند و دستشان برای خدمات-رسانی و اجراهای طرح‌های عمرانی بسته است (ایران دوست و امینی، 1390: 92). این امر می‌تواند این گونه شهرها را با انواع ناامنی از جمله تبه‌کاری، نابهنجاری‌های اخلاقی، اعتیاد، دزدی، فحشا و بسیاری از آسیب‌های اجتماعی مواجه سازد. در اغلب این شهرها وجود همین جرایم تهدیدی جدی برای حیات این گونه شهرها محسوب می‌شود و وقوع بیش از حد این جرایم در شهرهای کوچک‌اندام نه فقط با اصول مسلم نظم اجتماعی در تعارض است بلکه منجر به کاهش کیفیت زندگی خواهد شد. با این وجود، از جمله مشکلات شهرهای کوچک نبود امنیت کافی در ابعاد اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، زیست محیطی، مدیریتی و غیره می‌باشد. مشکلات امنیتی در بعد اجتماعی و فرهنگی نظیر فقر، اعتیاد، دزدی، جرم و بزه‌کاری‌ها (به ویژه مواد مخدر و قاچاق)، کاهش آزادی عمل زنان (محیط محدود و کنج‌کاوای افراد)، تفحص و کنج‌کاوای افراد در زندگی یکدیگر، فقر فرهنگی (مهاجرت و وجود فرهنگ روستایی)، وجود اجتماع غیرآموزش دیده (نبود بسیج اجتماعی و نهادهای مدنی پر قدرت)، نبود مشارکت و کنترل نهادهای مدنی، سرمایه پایین انسانی و اجتماعی برای توانمندسازی، سطح سواد پایین، وجود فرهنگ شبه شهری و روستایی، مشکلات اخلاقی، نبود و کمبود

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

مکان‌های عمومی برای مراودات اجتماعی و تشکیل قرارگاه‌های رفتاری و نبود فرهنگ غالب و غیره می‌باشد.

مشکلات امنیتی در بعد اقتصادی شامل فقر اقتصادی، اقتصاد رانته در شهرداری‌ها، بیکاری، کمبود اشتغال، وجود دهک‌های پایین درآمدی، وجود قشر کثیر کارگری و قشر فقیر، بهره‌وری نیروی انسانی توسط مراکز صنعتی، نبود اقتصاد بومی و محلی پایدار، وجود اقتصاد وابسته (به شهرهای بزرگ)، درآمد پایین شهرداری، وجود بهره‌وری اقتصادی توسط شهرهای بزرگ، نقش خوابگاهی و غیرتولیدی برای کلانشهرها و غیره می‌باشد.

مشکلات امنیتی در بعد زیست‌محیطی شامل تخریب فضای سبز، نبود اطلاعات کافی از منابع زیست‌محیطی منطقه، فقدان کنترل همه‌جانبه قانون‌شکنی‌ها در راستای تخریب محیط‌زیست، نابودی باغ‌های روستایی در توسعه شهرهای کوچک، کاهش کشاورزی، تخریب و کاهش منابع آبی به نفع مراکز صنعتی اطراف شهرهای کوچک و غیره می‌باشد. مشکلات امنیتی در بعد مدیریتی شامل نبود مدیریت یکپارچه، وجود مدیریت غیرمشارکتی و غیرپاسخگو، فقدان کنترل نهادهای مدنی و محلی در نظام مدیریتی، مدیریت ناکارآمد، رانت‌جویی در شهرداری و غیره می‌باشد.

شهر شاهین‌دژ به‌عنوان شهر کوچک‌اندام استان آذربایجان غربی با افزایش بی‌رویه جمعیت از محیط‌های روستایی مواجه بوده است. این افزایش جمعیت و ساخت‌وسازهایی که در آن به وقوع می‌پیوندد می‌تواند با توجه به ظرفیت کم شهر با ناامنی زیادی در سطح محله‌ها مواجه شود و آرامش و آسودگی خاطر شهروندان را به مخاطره بیندازد و در نتیجه فضایی ناامن بر آن حاکم شود. مدیریت و برنامه‌ریزی مناسب برای این‌گونه شهرها می‌تواند راه‌حل مناسبی برای توسعه پایدار شهری باشد. بنابراین، این‌گونه شهرها برای توسعه و پیشرفت و همچنین شکوفایی استعدادها نیاز به تأمین امنیت دارد و بدون وجود امنیت توسعه اجتماعی، خلاقیت و فعالیت امکان‌پذیر نخواهد بود. در همین راستا، برای کاهش این‌گونه جرایم و سایر ناامنی‌ها که می‌تواند شهر مورد مطالعه را از رسیدن به مقدمه توسعه پایدار باز دارد این پژوهش درصدد آن است تا براساس شاخص‌های مطرح‌شده میزان سطوح پایداری را در سطح محله‌های شهر شاهین‌دژ مورد سنجش و بررسی قرار دهد.

پیشینه پژوهش

واژه توسعه پایدار از اواسط دهه 70 میلادی و پس از بحران نفتی سال 1973 بسیار به کار گرفته شده است. امروزه بحث توسعه پایدار یکی از بحث‌های بسیار مهم و رایج در سطح بین‌المللی است. سازمان‌ها و نهادهای محیط‌زیست در جهان و همچنین سازمان ملل از مهم‌ترین ارگان‌های دخیل در این امر هستند. اولین اجلاس در سال 1972 در استکهلم با عنوان «انسان و محیط» برگزار گردید. در سال 1987 در چهل و دومین نشست اجلاس عمومی سازمان ملل متحد کمیسیون جهانی در زمینه محیط‌زیست و توسعه تحت نظارت سازمان ملل به ریاست خانم براتلند گزارش با عنوان «آینده مشترک ما» تسلیم کرد که مفهوم نوین «توسعه قابل حفظ و تداوم» را معرفی می‌کرد. گرچه مفهوم «توسعه پایدار» را نخستین بار اتحادیه حفاظت جهانی در سال 1980 منتشر کرد تا زمان گزارش براتلند یعنی هفت سال بعد از این اصطلاح عمومیت نیافت. به‌طور خلاصه، زمینه‌های پیدایش و رواج اصطلاح توسعه پایدار را می‌توان به این صورت بیان کرد: فعالیت‌های جنبش‌های حفاظت محیط‌زیست در نیمه قرن نوزدهم میلادی شامل: طرح موضوع پایداری به‌عنوان یک سیاست حفاظتی در اتحادیه حفاظت جهانی در سال 1980 و گسترش ترویج آن پس از انتشار گزارش براتلند در سال 1987، گسترش بحث پایداری در سطح جهانی براساس همایش زمین در سال 1992 در دستور کار 21، شناسایی گردشگری به‌عنوان یک جزء اقتصادی نیازمند توسعه پایدار در دومین همایش زمین به سال 1997 در نیویورک (موسی کاظمی محمدی، 1383: 125). نظریه پردازان توسعه پایدار شهری از جمله پیتروال، سلمن، رابرت آلن و نظیر اینها از سال 1990 تاکنون در ارتباط با توسعه مظاهر پویا و پایدار در همه ابعاد و بخش‌های شهری با بهره‌وری بهینه در سیاست‌گذاری عمران شهری توسط برنامه‌ریزان را مدنظر قرار داده‌اند (شماعی و پوراحمد، 1383: 183).

ریشه‌های مفهوم پایداری در نظریه‌های سه مغناطیس هاوارد، اخلاق زمین از الدو ائوپولد، شهرها و بحران تمدن از مامفورد، برنامه‌ریزی مرسوم و نوروثند از جین جیکوبز، مشکلات و دورنمای آنها از یال ال. مک‌هارگ، توسعه توسعه‌نیافتگی از آندره گوندر فرانک، آینده‌نگری، مشکلات و مدل‌ها از میدوز و راندرز و بهرنز، اقتصاد پایدار از هرمان ای.دالی، به‌سوی توسعه پایدار از کمیته جهانی محیط‌زیست و توسعه و بیانیه استانبول در مورد سکونتگاه‌های انسانی از دستور کار 21 و بیانیه استانبول دیده می‌شود. از طرفی، اندیشمندان بسیاری از دیرباز درصدد پاسخ به مسائل مربوط به امنیت و جرایم مختلفی

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

که در ارتباط با بی‌امنیتی در شهر اتفاق می‌افتد بوده‌اند که نتیجه کار آنها فراهم کردن شرایط اجتماعی و اقتصادی و بهبود کیفیت خدمات شهری در محله‌ها بوده است. آنها عوامل متعددی را به‌عنوان زمینه‌های ارتکاب جرم و عدم امنیت در محله‌های شهری در نظر گرفته‌اند که می‌توان به عوامل اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، محیطی و فرهنگی اشاره کرد. (عامری سیاهویی و دیگران، 1389: 43)

در سال 1964 دونالد تفت¹ در زمینه پراکندگی جرم و جنایت به شاخص‌های اجتماعی بیش از عوامل طبیعی تأکید می‌کند و وقوع جنایت را در جامعه آمریکا ناشی از عوامل زیر می‌داند:

1- ارزش‌های برتری‌جویی در جامعه آمریکا؛

2- گرایش بیش‌ازحد به عوامل مادی؛

3- برخورد خرده‌فرهنگ‌ها.

ماروین ولف‌گنگ² در سال 1958 پس از تحقیقات در فیلادلفیا آمریکا معتقد می‌شود که میزان آدم‌کشی در فصول گرم سال افزایش می‌یابد و در فصول سرد کمترین میزان قتل اتفاق می‌افتد (Roseland, 1977: 23). نتایج برخی پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بین ارتکاب به جرایم و ویژگی‌های محل وقوع جرم ارتباط معناداری وجود دارد و کاهش ترس (و جرم و جنایت واقعی) می‌تواند از طریق طراحی محیطی به‌دست‌آید (Cinar & Cubukcu, 2012). در پژوهشی دیگر تأثیرات ترس از جرم در راه‌رفتن و پیاده‌روی افراد مدنظر قرار گرفته است که با افزایش مداخله‌ها می‌توان ترس از جرم را کاهش و میزان پیاده‌روی را افزایش داد (Foster and et al, 2014).

از مطالعات داخلی که به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم به بحث امنیت اشاره شده است به چند مورد آن اشاره می‌شود.

آزادخانی و درویشی (1395) در پژوهشی در شهر ایلام تحت عنوان «نابرابری‌های شهری تهدیدی برای امنیت اجتماعی» نشان می‌دهند که نابرابری‌های شهری در امنیت اجتماعی شهر ایلام تأثیر معکوس و معناداری دارد به‌طوری‌که تأثیر نابرابری‌های اقتصادی نسبت به نابرابری‌های اجتماعی بیشتر می‌باشد. سرور و دیگران (1393) در پژوهشی به

بررسی شاخص‌های توسعه در مناطق مرزی در راستای تحقق امنیت پایدار برای شهرستان‌های مرزی استان آذربایجان غربی پرداخته‌اند و نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که شاخص‌های توسعه در میان شهرستان‌های مورد مطالعه به صورت متعادل توزیع نشده است. اطاعت و شجاعی نسب (1392) در پژوهشی به سنجش شاخص‌های توسعه‌یافتگی در استان‌های کشور طی سال‌های 1383 تا 1388 پرداخته‌اند و نتایج آن نشان می‌دهد که در ارزیابی فرایند توسعه در استان‌های مختلف به صورت تطبیقی فقدان توزیع توسعه‌یافتگی، در آنها مشاهده شده و شکاف توسعه در برنامه چهارم در مقایسه با برنامه سوم نه تنها ترمیم نشده بلکه روند افزایشی نیز داشته است. ذبیحی و همکارانش (1392) در مقاله‌ای برای ارتقای امنیت شهری از رویکرد امنیت طراحی (SBD) در منطقه 17 کلانشهر تهران استفاده کرده‌اند و یافته‌های آنها منعکس‌کننده این مطلب است که میزان امنیت شهری در میان پهنه‌های چهارگانه محدود مطالعه متفاوت است و پهنه 4 امن‌ترین پهنه در بین محدوده انتخاب شده است. از سایر مطالعات در این زمینه می‌توان به شعبان جولا و زندیه (1394)، نایب‌پور و دیگران (1393)، ضرابی و همکاران (1391)، افشارکهن و ریحقی یزدی (1392) و رهنمایی، پورموسوی (1385) اشاره کرد.

تفاوت مطالعه حاضر با مطالعات قبلی انجام شده در این موضوع نهفته است که در ارتکاب جرم و نبود امنیت در فضاهای شهری کوچک‌اندام تمامی ابعاد توسعه پایدار شهری -عوامل اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، محیطی و فرهنگی- سنجیده و مورد بررسی قرار گرفته‌اند. همچنین، میزان اثرات هر یک از معیارها به صورت جداگانه رتبه‌بندی شده است و در نهایت، پس از بررسی جداگانه هر یک از معیارها آنها را ادغام و در نتیجه میزان سطوح پایداری محله‌های شهر شاهین‌دژ بر اساس تمام معیارها مطابق مدل تاپسیس بررسی شده است.

مبانی نظری

توسعه پایدار شهری¹

جامع‌ترین و علمی‌ترین تعریف توسعه پایدار کمسیون برات‌لند: «توسعه‌ای که در جهت رفع نیازهای نسل کنونی باشد بدون این‌که توانایی‌های نسل آینده را در رفع نیازهایشان کاهش دهد». توسعه پایدار بر حفاظت از محیط‌زیست، اقتصاد پایدار، رفاه افراد فقیر، امکان بهبود استانداردهای زندگی و استفاده درست و بهینه از منابع می‌باشد (نمازی، 1374: 44).

مفهوم شهر پایدار مفهومی بسیار ارزشمند و نویدبخش است. نامنی، آلودگی، ازدحام و شلوغی، بی‌هویتی، بیگانگی، بی‌روحو و دوری از طبیعت را از شهر می‌گیرد و محیط‌های امن، به دور از جرم و جنایت، قابل پیاده‌روی، پرتحرک و اجتماعی را تحویل می‌دهد (بحرینی، 1378). در مفهوم توسعه پایدار شهری اصطلاحاتی همچون شهر امن، شهر سبز، شهر قابل زندگی، شهر چاره‌جو، شهر سالم، شهر پایدار و شهر اجتماعی به وجود آمده که همه دارای بار قوی جغرافیایی هستند (شکویی، 1376: 40). تعداد تشکلهای مردمی برای حل مسائل شهری و رسیدن به توسعه یکی دیگر از این مؤلفه‌های توسعه‌یافتگی محسوب می‌شود. هرچه مشارکت مردم در اداره شهر و محله خود بالاتر باشد شهر بسیار سریع‌تر از آنچه فکر می‌شود از درون توسعه می‌یابد. لذا، می‌توان این شاخص را به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه درونی شهر در نظر گرفت (شجاعی، 1389: 3-2).

اصول توسعه پایدار: امنیت، محله‌گرایی، پیوستگی بافت، ارتباط بین اجتماعات محلی، تقویت هویت مکانی، ایجاد سرمایه اجتماعی، هویت‌بخشی، کیفیت زندگی و وحدت و جامع‌نگری.

مبانی نظری پایداری در شهر شامل: افزایش روابط اجتماعی، افزایش امنیت، کاهش جرم‌خیزی، عدالت اجتماعی، افزایش هویت و حس تعلق، کاهش فاصله‌ها و سفر با توجه به تنوع کاربری‌ها، فقدان تمرکز شهری و کاهش پراکندگی‌ها، ایجاد اشتغال محلی، ساختار اجتماع متعادل، حمل‌ونقل هوشمند و کاهش ترافیک، توزیع منابع و تهیه غذای پایدار

1- Sustainable Development.

می‌باشد. به این طریق نخست با جایگزینی منابع و نوسازی آنها اتخاذ سیاست کاربری صحیح و محافظت از زمین بالا می‌رود. سپس، با توجه به برنامه‌ریزی شهری و ناحیه‌ای و ساماندهی فضا توسعه پایدار شهری حاصل می‌شود.

ژیرارده¹ برای محیط زندگی یا محیط شهری پایدار ویژگی‌هایی را برشمرده است که اهم آنها عبارت‌اند از: امنیت انسان، تأمین شرایط مناسب زندگی برای اهل شهر، ایجاد امکانات حمل‌ونقل و دسترسی به خدمات موردنیاز در زمان مناسب و با قیمت متناسب، حفظ و تقویت هویت و حس تعلق، حفظ منابع طبیعی، حفظ رابطه انسان و طبیعت و از همه مهم‌تر فراهم‌آوردن امکان رشد و کمال معنوی انسان می‌باشد. پس از روشن‌شدن تعریف و ویژگی‌های ملی و بومی توسعه پایدار شهر یا شهر پایداری شناسایی شرایط برای به‌منصه ظهور رسیدن مباحث نظری در قالب شهر پایدار ضروری است. یک شهر پایدار به طریقی سازمان داده شده است که تمامی شهروندان آن ضمن رفع احتیاجات خود و بهبودبخشیدن به شرایط زیستی خویش هیچ آسیبی به طبیعت وارد نیاورده و شرایط زیستی سایر انسان‌ها را چه در زمان حال و آینده به خطر نیندازند اما مهم‌ترین راهکارهای مورد توافق بیشتر صاحب‌نظران در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری به‌سوی شهر پایدار را می‌توان موارد زیر دانست.

- افزایش سرمایه اجتماعی، امنیت، هویت و حس تعلق؛
- بهبود زیست‌پذیری اجتماعات شهری؛
- کاهش نابرابری‌ها و آسیب‌های اجتماعی نظیر جرم و جنایت؛
- حفظ ارزش‌ها و فرهنگ بومی با عدم ایجاد گسستگی؛
- افزایش فشردگی کالبدی و توسعه شهری؛
- حفاظت و احیای نظام‌های طبیعی در شهر؛
- پایداری و تقویت اقتصاد شهری؛
- اصلاح نظام اداری و حکمرانی شهری (صرافی، 1379: 10-12).

1- Herbert Girardet.

جرم

تعریف جرم به فعل یا ترک فعلی که قانون برای آن تعیین مجازات کرده ماده 2 قانون مجازات اسلامی، بدون توجه به این که آیا غیراخلاقی، سزاوار سرزنش، منجر به خسارت خطرناک بوده یا نه، اغلب تعریف قانونی از جرم به شمار می آید (السان، 1387: 3) از دیدگاه جامعه‌شناسی به جرم بیشتر از آن حیث که تخلف از هنجارهای مقبول اجتماعی یا ارایه جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی جرایم شهری هنجارهایی مغایر است، نگریده می‌شود. تعریف علوم از جرم، هر چه که باشد، به هم می‌رسند و متخصصان این دو رشته بدون این که عنصر قانون را نادیده بگیرند به بررسی دلایل ارتکاب جرایم در مناطق شهری می‌پردازند (Herbert: 1992, 177-181).

تعریف نظریه CPTED

نظریه CPTED بر این ادعا استوار است که می‌توان با طراحی مناسب محل سکونت، کار و زندگی افراد از جرایم ارتكابی در محیط ساخته‌شده پیشگیری کرد. این پیشگیری بر این باور است که مجرم ارتكاب جرم را انتخاب می‌کند. جرم معلول فرصت است، مجرم فردی عقلانی است و جرم انتخابی عقلانی است و تأثیر گذاشتن بر عوامل وضعی راحت‌تر از تغییر و مبارزه با ضعف‌های بشری و اصلاح شخصیت افراد است. در نتیجه، راه حل مناسب را کم کردن فرصت‌های مجرمانه می‌داند. به عبارت دیگر، طراحی مناسب و استفاده درست از محیط می‌تواند علاوه بر پیشگیری از وقوع جرم کیفیت زندگی را بهبود بخشد و ترس از جرم را کاهش دهد (Crowe: 2000, 46).

ابعاد توسعه پایدار و کاهش جرم در محیط‌های شهری

توسعه پایدار دارای چهار بعد اصلی عدالت اجتماعی، عدالت زیست‌محیطی، بهشت اقتصادی و حکمروایی خوب شهری است. مکتبی معتقد است درمان بهتر از مجازات است (برتاو، 1391: 102) و بر همین اساس می‌توان برنامه‌ریزی پیش‌نگرانه و به‌نوعی دیدگاه اجتماعی و اقتصادی مشکل فقر و بیکاری را از بین برد. در نقطه مقابل، مکتب مجازات براساس برنامه‌ریزی بازتابی به کنترل و مقابله با مجرمان طراحی و برنامه‌ریزی نمود.

بر اساس بعد بهشت اقتصادی، با کاهش موانع مالی در جهت کاهش جرم و جنایت، افزایش منابع در جهت امنیت شهری، کاهش فقر، تقویت دسترسی برابر به کالاها و

خدمات، توسعه و ارتقای بازارهای محلی و فعالیت‌های اقتصادی و پایدار نمودن بخش‌های عمومی و خصوصی، توزیع متعادل و عادلانه امکانات (تقی‌زاده، 1379: 73) (علیشاهی، 1380: 46-50)، توسعه توریسم پایدار، اقتصاد کنترل‌شده و پایدار باعث افزایش اشتغال و کاهش بیکاری و به اقتضای آن کاهش جرم و مشکلات اجتماعی برگرفته از بیکاری می‌شود. رونق اشتغال محلی در کاهش بزهکاری و فقر مؤثر است و از سویی کاسب‌های محلی در بهبود امنیت محله نقش مهمی را ایفا می‌کنند.

براساس بعد عدالت زیست‌محیطی این رویکرد متوجه خواهیم شد که عدالت در فضا، کاهش آسیب به محیط‌زیست، رعایت مقیاس انسانی در فضاهای شهری، نهایت افزایش پایداری محیط‌زیست، ایمن‌سازی شهر در مقیاس‌های همسایگی، محله‌ای و شهری، افزایش فضاهای باز و ارتقای ارتباط انسان با طبیعت، ایجاد سلسله‌مراتب فضایی و دسترسی انسان‌ها به فضاهای شهری (تقی‌زاده، 1379: 73) (علیشاهی، 1380: 46-50) تدوین مقررات و قوانین امنیت زیست‌محیطی و افزایش نظارت در راستای کاهش وندالیسم و کاهش جرم در حیطه محیط‌زیست مدنظر خواهد بود. جرم و جنایت در محیط انسانی و زیست‌محیطی به وقوع می‌پیوندد و بایسته است در ارتباط با هر دو بعد مطالعه و بررسی شود.

بررسی بعد عدالت اجتماعی با رویکرد اجتماع‌محور در راستای افزایش سرمایه‌های اجتماعی و انسانی، کاهش بی‌عدالتی رفاهی، دسترسی مناسب همه افراد به نیازهای اساسی و پایدار (امنیت)، حفظ و تقویت ارزش‌های مثبت فرهنگ محلی در جهت کاهش جرم (تقی‌زاده، 1379: 73 و علیشاهی، 1380: 46-50)، سازمان‌دهی اجتماعی و فقر، کاهش بیماری‌های اجتماعی (بزهکاران جوان)، افزایش رفاه، افزایش مشارکت شهروندی، توسعه سازمان‌های اجتماع‌محور، توسعه اجتماعات محلی، افزایش عدالت اجتماعی در محله‌های فقیر، کاهش محرومیت‌های اجتماعی، افزایش امنیت و کنترل‌های امنیتی باعث کاهش جرم در فضاها و محیط‌های شهری حائز اهمیت است. شهر یک تولید اجتماعی است و رویکرد اجتماعی محور تحقق بخش توسعه پایدار شهری است. با مطالعه نظریه CPTED نیز متوجه خواهیم شد که حس اجتماع در کاهش جرم مؤثر است و افزایش استفاده از فضاهای جمعی و تقویت اجتماعات و احساس مکان در این نظریه مدنظر است.

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

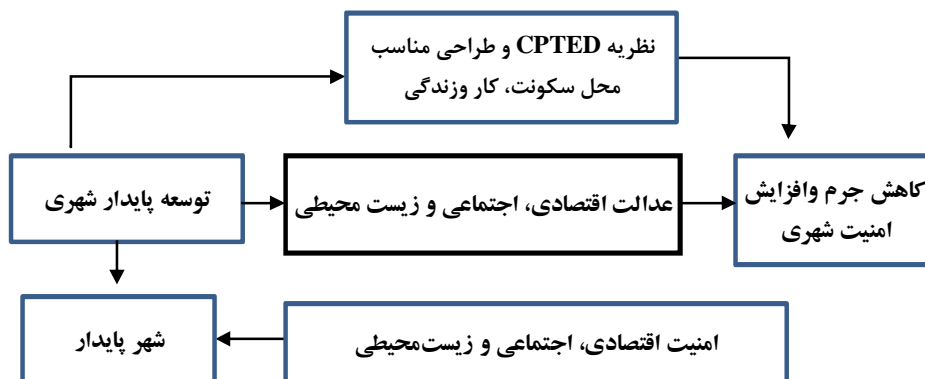
جاکوبز به طراحی محله‌های شاداب معتقد است که بتوان نظارت غیررسمی را بیشتر کرد. جان فریدمن در به‌کارگیری دانش در حوزه عمومی به چهار رویه تحلیل سیاست‌گذاران، اصلاح اجتماعی، یادگیری اجتماعی و بسیج اجتماعی اشاره دارد و بسیج اجتماعی بالاترین سطح برنامه‌ریزی می‌باشد که در حل بسیاری از مشکلات شهری نظیر ناامنی و ناپایداری اجتماعی تأثیر به‌سزایی دارد. فقدان همبستگی اجتماعی در افزایش جرم تأثیر به‌سزایی دارد و افزایش سرمایه‌های اجتماعی باعث افزایش حس تعلق و نتیجتاً افزایش نظارت عمومی می‌شود. ایجاد محله‌های پایدار با اجتماعات شهری یکپارچه و مشارکت‌پذیر در پیشگیری از جرم تحت لوای رویکرد توسعه پایدار مدنظر می‌باشد و نگهداری محل سکونت و محله احساس امنیت را بیشتر می‌کند. کاهش بیماری‌ها و ناپایداری اجتماعی نظیر ناامنی، فقر، قانون‌گریزی، کج‌رفتاری، بیکاری و جرم از جمله اهداف عدالت اجتماعی می‌باشد. یک شهر پایدار از آن کالبد و الگوی شهری حمایت می‌کند که تعالی‌بخش، الهام‌بخش، به‌خاطر سپردنی و دارای احساس خاص همبستگی و تعلق باشد و طراحی و برنامه‌ریزی شهری باید در جهت حفظ ارزش‌ها و پیوستگی‌های اجتماعی در درون محلات در جهت کاهش ناامنی و جرم و جنایت باشد (بحرینی، 1378: 30).

درنهایت، با مطالعه بعد حکمروایی خوب شهری در راستای برنامه‌ریزی مشارکتی در جهت کاهش جرم، تقویت ظرفیت و اقتدار محلی و جوامع برای خودمدیریتی، افزایش طرح‌های امنیتی، عدم تمرکز در تصمیم‌گیری و تخصیص منابع، مشارکت نهادها و متخصصان و طراحان شهری با مردم در راستای امنیت شهری، دسترسی و توانایی مشارکت گسترده در فرایندهای دموکراتیک، هماهنگی چارچوب‌های محلی یا بخش‌های ملی برای مدیریت اطلاعات و دسترسی‌ها و همکاری میان دستگاه‌ها و سازمان‌ها و نهادهای مدنی مدنظر است (تقی‌زاده، 1379: 73 و علیشاهی، 1380: 46-50).

از سویی، طراحی متناسب با آن نیز در نورپردازی، افزایش دید ساختمان بر فضاهای عمومی، نظارت بر خیابان‌ها با جهت‌دادن ساختمان‌های مسکونی به سمت خیابان اصلی، افزایش فضاهای جمعی و قرارگاه‌های رفتاری، افزایش قدرت دید بر فضای بازی کودکان، کاهش حومه‌های متروکه، افزایش خوانایی، افزایش فعالیت‌های مشروع در فضاهای عمومی، افزایش نظارت بر حاشیه شهرها، ایجاد فضای قابل دفاع (نظریه نیومن) و کاهش

نقاط دنج و پرخطر قابل اجرا است (برتاو، 1391: 105-114 و مرادی، 1393: 143-147). افزایش امنیت، افزایش مشارکت و همبستگی اجتماعی، کاهش مشکلات اجتماعی نظیر جرم و جنایت، افزایش هویت و حس تعلق، دسترسی مناسب همه افراد به نیازهای اساسی و پایدار، نگهداری از میراث فرهنگی، نظام‌های ارزشی و اکولوژیکی، توسعه و غنی‌سازی فرهنگ و هنر و اوقات فراغت، افزایش سرمایه‌های اجتماعی، مشارکت‌های محلی در حل مشکلات، ایجاد حس تعلق، استفاده از فرهنگ و سنت بومی در فضاهای شهری، اهمیت-دادن به هویت و ویژگی‌های فرهنگی خاص هر شهر، حفظ و تقویت ارزش‌های مثبت فرهنگ محلی (تقی‌زاده، 1379: 73 و علیشاهی، 1380: 46-50). حس مکان بعد مهمی از پایداری است که در بسیاری از توسعه‌های جدید شهری مردم کمترین احساس تعلق به مکان را ندارند زیرا فضاها و محله‌ها هیچ‌گونه جذابیت و ارزش از این بابت را دارا نمی‌باشند. یک شهر پایدار از آن کالبد و الگوی شهری حمایت می‌کند که تعالی‌بخش، الهام‌بخش، به‌خاطر سپردنی و دارای احساس خاص همبستگی و تعلق باشد و از سویی دارای امنیت به‌دور از هرگونه جرم و مشکلات اجتماعی باشد (بحرینی، 1378: 30). در مباحث اجتماعی باید همبستگی اجتماعی و احساس تعلق شهروندان به میراث‌های شهر را ارتقادات (موسی کاظمی محمدی، 1380: 95).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

نمودار(1): چارچوب نظری و مدل مفهومی تبیین کننده مسئله پژوهش
(منبع: یافته‌های پژوهش)

روش تحقیق

باتوجه به رویکرد پژوهش حاضر، نوع تحقیق کاربردی- توسعه‌ای و روش آن توصیفی- تحلیلی است که با بهره‌گیری از منابع، اسناد و مدارک مرتبط با پژوهش از پرسشنامه در بستر تحقیقی میدانی نیز بهره برده شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در قالب 38 زیرمعیار دسته‌بندی شده است (جدول شماره 1) و تعداد 65 نفر از خبرگان و کارشناسان متخصص در این حیطة به صورت نمونه انتخاب شدند. نمونه‌گیری به صورت تصادفی انجام شد. تعداد سؤال‌های پرسشنامه 38 عدد و در ارتباط بین ابعاد توسعه پایدار شهری، کاهش جرم و ایجاد امنیت محیطی از دیدگاه متخصصان بوده است. سؤال‌های پرسشنامه براساس اهداف پژوهش به منظور کاهش جرم و فضاهای جرم‌خیز برای ارتقای توسعه پایدار شهری به صورت سؤال‌های بسته ارائه شده است. سؤال‌های بسته به نوعی باتوجه به اولویت‌بندی ابعاد توسعه پایدار شهری و درجه اهمیت آن توسط کارشناسان صورت گرفت سپس به رتبه‌بندی آنها در قالب طیف لیکرت (از بسیار زیاد، زیاد، متوسط، ضعیف تا بسیار ضعیف) اقدام گردید. بعد از وزن نهایی معیارها، اقدام به رتبه‌بندی آنها با استفاده از تصمیم‌گیری‌های چندمعیاره شد (جدول 2). سپس، این عوامل را در سطح نواحی شهر شاهین‌دژ پیاده و سطح پایداری محله‌ها مشخص و در نهایت محله‌های مورد مطالعه در محیط سیستم اطلاعات جغرافیایی در سطوح مطلوب، نسبتاً مطلوب و نامطلوب ارزیابی شد.

جدول(1): مؤلفه‌های مورد سنجش در پژوهش

مؤلفه‌های اجتماعی		
X1	سازمان‌دهی اجتماعی و فقر	X9 کاهش محرومیت‌های اجتماعی و بیماری‌های اجتماعی نظیر ناامنی، فقر، قانون‌گریزی، کج‌رفتاری، بیکاری و جرم
X2	افزایش رفاه و عدالت اجتماعی در محله‌های فقیر	X10 افزایش امنیت و کنترل‌های امنیتی
X3	کاهش بی‌عدالتی رفاهی	X11 افزایش سرمایه‌های اجتماعی و انسانی
X4	توسعه اجتماعات محلی	X12 ایجاد حس اجتماع، حس مکان و هویت
X5	کاهش بیماری‌های اجتماعی (بزه‌کاران جوان)	X13 ایجاد رویه بسیج اجتماعی در برنامه‌ریزی
X6	افزایش استفاده از فضاهای جمعی و تقویت اجتماعات	X14 دسترسی مناسب همه افراد به نیازهای اساسی و پایدار (امنیت)
X7	توسعه سازمان‌های اجتماع‌محور	X15 حفظ و تقویت ارزش‌های مثبت فرهنگ محلی در جهت کاهش جرم
X8	افزایش مشارکت شهروندی	X16 ایجاد محلات شاداب و پایدار با اجتماعات شهری یکپارچه و مشارکت‌پذیر
مؤلفه‌های زیست‌محیطی		
X17	عدالت در فضا	X22 افزایش فضاهای باز و ارتقای ارتباط انسان با طبیعت
X18	کاهش جرم در حیطه محیط زیست	X23 ایجاد سلسله‌مراتب فضایی و دسترسی انسان‌ها به فضاهای شهری
X19	کاهش آسیب به محیط زیست و افزایش پایداری محیط زیست	X24 تدوین مقررات و قوانین امنیت زیست‌محیطی
X20	رعایت مقیاس انسانی در فضاهای شهری	X25 افزایش نظارت در راستای کاهش وندالیسم
X21	ایمن‌سازی شهر در مقیاس‌های همسایگی، محله‌ای و شهری	
مؤلفه‌های اقتصادی		
X26	اقتصاد پایدار	X29 رونق اقتصاد محلی
X27	توریسم پایدار	X30 افزایش اشتغال
X28	درآمد پایدار	X31 کاهش بیکاری
مؤلفه‌های حکمروایی خوب شهری		
X32	برنامه‌ریزی مشارکتی به منظور کاهش جرم	X36 عدم تمرکز در تصمیم‌گیری و تخصیص منابع
X33	تقویت ظرفیت و اقتدار محلی و جوامع برای خود‌مدیریتی	X37 فرایندهای دموکراتیک و همکاری میان دستگاه‌ها و سازمان‌ها و نهادهای مدنی

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

X34	افزایش طرح‌های امنیتی		
X35	مشارکت نهادها و متخصصان و طراحان شهری با مردم در راستای امنیت شهری	X38	هماهنگی چارچوب‌های محلی یا بخش‌های ملی برای مدیریت اطلاعات و دسترسی‌ها

(منبع: یافته‌های پژوهش)

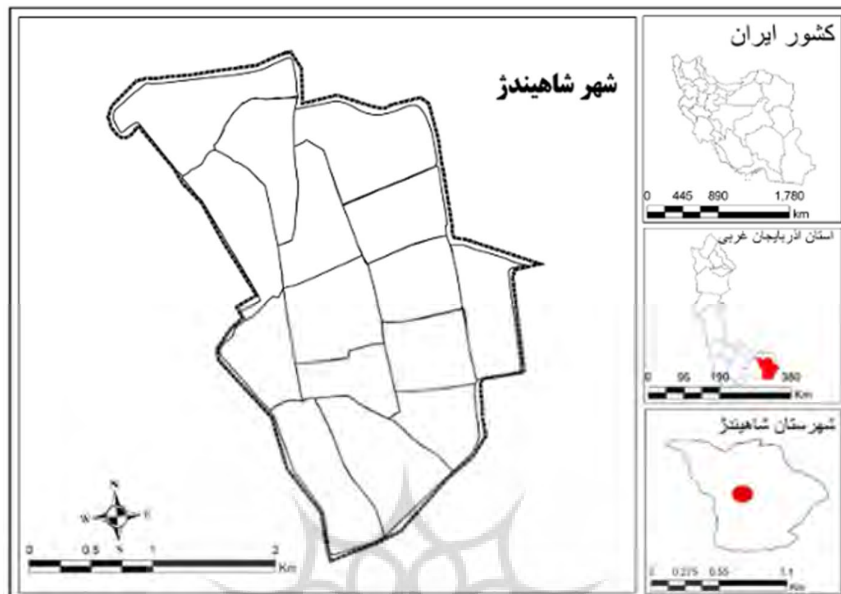
جدول (2): وزن نهایی معیارها بر اساس روش آنتروپی در قالب طیف لیکرت

عوامل	بسیار زیاد (C1)	زیاد (C1)	متوسط (C1)	ضعیف (C1)	بسیار ضعیف (C1)
حکمروایی	0/1535	0/3642	0/141	0/1837	0/1575
اقتصادی	0/1535	0/09146	0/35374	0/22052	0/18079
اجتماعی	0/03222	0/86924	0/03998	0/02838	0/03017
زیست‌محیطی	0/1005	0/23922	0/17596	0/15155	0/33276
کل معیارهای اصلی	0/16989	0/17604	0/25575	0/1951	0/20322

(منبع: یافته‌های پژوهش)

قلمرو پژوهش

شهر شاهین‌دژ با مسافتی حدود 225 کیلومتر در جنوب شرقی استان آذربایجان غربی واقع شده است. (نقشه 1) ارتفاع متوسط آن از سطح دریا 1500 متر می‌باشد. این شهر به‌طور کلی کوهستانی و در دشت محدودی قرار گرفته و از هر سمت با کوه‌های نسبتاً بلند احاطه گردیده و این ارتفاعات نه‌چندان مرتفع آن را در بر گرفته و سیمای آن را به‌صورت کاسه درآورده است. مرتفع‌ترین نقاط این شهر در شمال، شمال شرق و پست‌ترین ناحیه آن در بستر رودخانه زرينه‌رود (جنوب شرقی - شمال غربی) قرار دارد. در این شهر اراضی جنگلی و بیابانی وجود نداشته و به لحاظ تقسیم‌بندی اقلیمی در محدوده اقلیم نیمه‌خشک قرار دارد (عزت‌پناه و سبحانی، 1394: 53).

نقشه (1): موقعیت شاهین‌دژ در ایران و استان

شهر شاهین‌دژ در اولین سرشماری عمومی کشور در سال 1335 به‌عنوان شهر محسوب شده است. این شهر در همین دهه 4195 نفر جمعیت داشته و در سال 1345 این رقم به 6089 نفر رسیده است. در سال 55، 65، 75، 85 و 90 به ترتیب جمعیت‌های آن برابر با 8704 نفر، 19512 نفر، 29020 نفر، 34204 نفر و در نهایت 38369 نفر بوده است. در بررسی تحولات جمعیتی شهر شاهین‌دژ متوجه می‌شویم که این شهر بیشترین افزایش جمعیت را طی دهه 65-1355 تجربه نموده است. نرخ رشد شهر در این دهه معادل 8/4 درصد بوده که نسبت به رقم متناظر خود و کل جمعیت شهری کشور رقم بالایی است. این دهه مصادف با وقوع انقلاب اسلامی و نیز جنگ تحمیلی بوده که مهاجرت‌های روستاییان به شهر مذکور در سطح بالایی را سبب شده است. در دهه بعد 75-1365 نرخ رشد جمعیتی در این شهر حدود نصف رقم دهه قبل (65-55) بوده و 4/5% نزول کرده است و این نشان از متعادل‌شدن نسبی رشد جمعیت در این شهر می‌باشد. در سال 1385 و 90 شاهد افزایش جمعیت هستیم که به علت تمرکز خدمات برتر نسبت به نقاط دیگر شهرستان این شهر از یک‌طرف و مرکزیت‌داشتن آن در سطح

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)
شهرستان از سوی دیگر می‌باشد. طبق جدول شماره (3) شهر شاهین‌دژ 13 محله دارد که
محله 9 بیشترین جمعیت و محله 15 کمترین جمعیت را دارد.

جدول (3): تعداد جمعیت و خانوار در سطح شهر شاهین‌دژ

بعد خانوار	تعداد خانوار	جمعیت	محله‌ها	بعد خانوار	تعداد خانوار	جمعیت	محله‌ها
5,1	912	4663	محله 9	5	398	2014	محله 1
4,2	342	1425	محله 10	4,8	400	1921	محله 2
4,6	643	2997	محله 11	4,72	409	1929	محله 3
5,3	252	1345	محله 12	497	547	2721	محله 4
5,4	587	3173	محله 13	5,1	234	1205	محله 5
5,5	537	2966	محله 14	5,6	583	3008	محله 6
5,4	179	974	محله 15	4,2	486	2022	محله 7
				4,1	749	3107	محله 8

(منبع: مهندسین شهر و بنیان، 1381)

تجزیه و تحلیل معیارها و زیرمعیارها براساس تکنیک تاپسیس

در تکنیک تاپسیس دو نوع فاصله در نظر گرفته می‌شود. فاصله گزینه از نقطه ایده‌آل و از نقطه ایده‌آل منفی به این معنی که گزینه انتخابی باید دارای کمترین فاصله از راه‌حل ایده‌آل و بیشترین فاصله از راه‌حل ایده‌آل منفی باشد (اصغرپور، 1385). اصول اساسی این روش که در مقاله حاضر مورد استفاده قرار گرفته است عبارت‌اند از:

- مطلوبیت هر شاخص باید به‌طور یکنواخت افزایشی (کاهشی) باشد یعنی با افزایش r_{ij} مطلوبیت افزایش یابد (یا برعکس) که در این صورت بیشترین (کمترین) ارزش موجود از یک شاخص نشان‌دهنده ایده‌آل بودن آن و کمترین (بیشترین) ارزش موجود از آن مشخص‌کننده ایده‌آل منفی آن باشد.
- فاصله یک گزینه از ایده‌آل و ایده‌آل منفی بسته به نرخ تبادل و جایگزینی بین شاخص‌ها به دو صورت قابل محاسبه است: به صورت اقلیدسی و یا به صورت مجموع قدرمطلق از فواصل خطی.

در این مرحله نزدیکی نسبی (-D) نسبت به (+D) محاسبه شده و سپس اقدام به رتبه‌بندی گزینه‌ها براساس مقدار به دست آمده که بین 0 و 1 در نوسان است خواهد شد. هرچه این مقدار به عدد 1 نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده رتبه بالا و هرچه مقدار مذکور به 0 نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده رتبه کمتر می‌باشد (جدول شماره 4 و 5).

جدول (4): رتبه‌بندی زیرمعیاری زیست‌محیطی و اجتماعی با استفاده از مدل تاپسیس

زیر معیارها	اجتماعی			TOPSIS	رتبه	زیر معیارها	زیست‌محیطی			TOPSIS	رتبه
	Di+	Di-	CLi				Di+	Di-	CLi		
X1	0/86819	0/01129	0/01284	8		X14	0/86854	0/00801	0/00913	15	
X2	0/86829	0/01598	0/01807	2		X15	0/86845	0/01042	0/01186	9	
X3	0/86835	0/01321	0/01499	6		X16	0/8677	0/01442	0/01634	4	
X4	0/86785	0/00977	0/01113	10		X17	0/0862	0/0995	0/5358	4	
X5	0/86848	0/00955	0/01088	13		X18	0/123	0/0869	0/4141	8	
X6	0/86847	0/00977	0/01113	11		X19	0/0865	0/1053	0/5491	3	
X7	0/86858	0/01409	0/01597	5		X20	0/1149	0/1117	0/493	5	
X8	0/01191	0/86889	0/98648	1		X21	0/1074	0/1419	0/5692	1	
X9	0/86883	0/00636	0/00726	16		X22	0/1052	0/0854	0/4479	6	
X10	0/86851	0/01151	0/01308	7		X23	0/107	0/134	0/5561	2	
X11	0/86886	0/0097	0/01105	12		X24	0/1401	0/1098	0/4394	7	
X12	0/86769	0/01478	0/01675	3		X25	0/1632	0/0603	0/2699	9	
X13	0/86819	0/00935	0/01065	14							

(منبع: یافته‌های پژوهش)

جدول (5) رتبه‌بندی زیرمعیاری اقتصادی و حکمروایی با استفاده از مدل تاپسیس

زیر معیارها	اقتصادی				رتبه	زیر معیارها	حکمروایی			
	Di+	Di-	CLi	رتبه			Di+	Di-	CLi	رتبه
X26	0/186207	0/065448	0/26007	6		X32	0/223358	0/117583	0/344877	5
X27	0/174615	0/072082	0/292189	5		X33	0/205106	0/12628	0/381066	2
X28	0/185447	0/123681	0/400097	3		X34	0/205101	0/12078	0/370626	3
X29	0/09523	0/187961	0/663725	1		X35	0/214214	0/12069	0/360371	4
X30	0/132592	0/148419	0/528161	2		X36	0/291885	0/045314	0/134384	7
X31	0/194593	0/111018	0/363266	4		X37	0/107044	0/281777	0/724697	1
					X38	0/259342	0/081574	0/23928	6	

(منبع: یافته‌های پژوهش)

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

براساس جداول مذکور اقدام به رتبه‌بندی زیرمعیارهای 4 مؤلفه اصلی توسعه پایدار اعم از عدالت زیست‌محیطی و عدالت اجتماعی، عدالت اقتصادی و حکمروایی خوب شهری شد تا مشخص شود کدام‌یک از زیرمعیارهای مورد سنجش نقش بیشتری در ارتقای امنیت در سطح محله‌های شهری دارند.

امروزه بحث امنیت شهری یکی از بحث‌های علمی، فنی، کاربردی و اداری مهمی است که اکنون به صورت یک موضع میان‌دانشی و فردانشی جامع اکنون‌نگر در چارچوب جامعه‌شناسی شهری، حقوق، جغرافیا و نظایر آنها بررسی می‌شود و با سرنوشت آحاد شهروندان کل نظام اجتماعی و اقتصادی شهرها به‌ویژه مسائل امنیت محله‌ها سروکار دارد. امنیت و احساس آن دارای نقش اساسی در رضایتمندی و آسایش شهروندان و زندگی مطلوب در قالب توسعه پایدار انسانی به شمار می‌آید درحالی‌که احساس ناامنی خشونت و یا بی‌نظمی زیاد در محیط محله می‌تواند به‌طور مستقیم و غیرمستقیم احساس پریشانی، ناتوانی و ترس را افزایش دهد. از آنجاکه محله‌های زندگی شخصیت و اخلاق اجتماعی خاص خود را دارند لذا ارتقای ضریب امنیت در آن نیازمند مشارکت جامعه محلی و اعضای دولت و نهادهای دولتی است. بر این اساس، با توجه به معیارهای یادشده اقدام به رتبه‌بندی زیرمعیارهای هریک از آنها شد تا مشخص شود کدام‌یک از این زیرمعیارها در جایگاه‌های بهتری نسبت به سایر زیرمعیارها قرار دارند که نتایج جداگانه هریک از آنها در جدول‌های بالا نشان داده شده است.

عدالت اجتماعی

باتوجه به جدول‌های یادشده، نتایج حاصل از زیرمعیارهای عدالت اجتماعی نشان می‌دهد که زیرمعیار افزایش مشارکت شهروندی با کسب امتیاز نخست بیشترین تأثیرگذاری را در ارتقای امنیت در بین زیرمعیارها داشته است و از نقطه‌نظر مسئولان و خبرگان از اهمیت بالایی در جامعه برخوردار است. با مشارکت دادن شهروندان نیازهای اقتصادی، عاطفی، امنیتی بیشتری تأمین می‌شود و این امر اگر فعال‌تر شود، مردم محله از معضلات بسیاری دور می‌مانند. از سویی، در جریان امور و فعالیت‌های محله قرار می‌گیرند و با موضع‌گیری‌های خود در شکل‌دهی ارزش‌ها و قوانین جامعه محله خویش در جهت ارتقای امنیت محله نقش پویاتری ایفا خواهند کرد. زیرمعیار افزایش رفاه و عدالت اجتماعی در محله‌های فقیر دومیین زیرمعیار از مؤلفه‌های عدالت اجتماعی است که از نظر

مسئولان و کارشناسان در جایگاه دوم قرار گرفته است. نبود رفاه و عدالت اجتماعی در سطح محله‌ها منجر به پیدایش و اشاعه کنش‌های جرم‌آمیز می‌شود. با ارتقای کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی که نه تنها یک فرایند همه‌جانبه اجتماعی و سیاسی می‌باشد بلکه شامل تغییر شرایط اجتماعی، اقتصادی و محیطی به منظور کاهش اثرات نامطلوب شرایط یادشده بر کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی فرد یا جامعه نیز می‌گردد. سومین زیرمعیار براساس نظرات کارشناسان و مسئولان و نتایج حاصل از تکنیک تاپسیس، ایجاد حس اجتماع، حس مکان و هویت می‌باشد که امتیاز آن برابر (0,01675) می‌باشد. در همین راستا با ایجاد هویت در محیط شخص به مرور زمان ارتباط نزدیکی با محیط برقرار کرده و در نهایت خود را متعلق به محیط و جزیی از آن می‌داند. در صورتی که این محیط و تصویرش شفاف نباشد شخص احساس ناامنی و به دنبال آن حس گم‌شدگی در محیط را خواهد داشت. بنابراین، با افزایش حس تعلق به مکان در فضاهای عمومی شهری و محله مورد مطالعه می‌توان باعث کاهش این پدیده اجتماعی - شهری و افزایش حس امنیت و پایداری فضای عمومی شهری در محله‌های مورد بررسی شد. بنابراین، این 3 زیرمعیار به عنوان مهم‌ترین عوامل اجتماعی به منظور ارتقای امنیت در محله‌های شهری شناخته شده‌اند. در همین راستا، زیرمعیارهایی مانند ایجاد رویه بسیج اجتماعی در برنامه‌ریزی، دسترسی مناسب همه افراد به نیازهای اساسی و پایدار (امنیت) و کاهش محرومیت‌های اجتماعی و بیماری‌های اجتماعی نظیر ناامنی، فقر، قانون‌گریزی، کج‌رفتاری، بیکاری و جرم به ترتیب با کسب امتیازهای (0,0106)، (0,0091) و (0,072) شناخته شده‌اند که نقش کمتری در ارتقای امنیت در محله‌های شهری داشته‌اند. لذا، با برنامه‌ریزی برای ارتقای این زیرمعیارها نیز می‌توان مقدمه توسعه پایدار در سطح محله‌ها را فراهم کرد.

عدالت زیست‌محیطی

دومین معیار مورد سنجش عدالت زیست‌محیطی است. این معیار به عنوان یکی از مهم‌ترین سامانه‌های حیات‌بخش و تضمین‌کننده زندگی سالم، همواره تکیه‌گاه مهم و سالمی برای تداوم حیات بوده و نماینده پیشرو حیات بر روی زمین و همراه دیرینه انسان است و حفظ آن به عنوان مهم‌ترین مسئله و چشم‌انداز برای ادامه حیات در جهان کنونی است. سهل‌انگاری در آن می‌تواند کیفیت زندگی در سطح محله، منطقه، ملی و حتی جهانی و بین‌المللی را به مخاطره بیندازد. عدالت زیست‌محیطی با توجه به اهمیت و

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

ضرورتش می‌تواند نقش مهمی در ارتقای امنیت در سطح شهری به‌ویژه محله داشته باشد. به همین دلیل به‌عنوان یکی از ارکان توسعه پایدار به‌منظور ارتقای امنیت در سطح شهرها و محله‌ها در نظر گرفته شده است. در همین راستا، تعداد زیرمعیارهای در نظر گرفته شده برای این مؤلفه 8 زیر معیار می‌باشد که براساس نظرات کارشناسان و خبرگان محله به رتبه‌بندی آنها اقدام گردید تا مشخص شود که کدام یک از آنها در ارتقای امنیت تأثیر بیشتری دارند. در بین زیرمعیارهای مورد سنجش، زیرمعیار ایمن‌سازی شهر در مقیاس‌های همسایگی، محله‌ای و شهری به‌عنوان مهم‌ترین عامل شناخته شد که با کسب امتیاز (0,569) در جایگاه نخست قرار گرفت. این زیرمعیار براساس نتایج به‌عنوان یکی از ضرورت‌های اساسی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری مطرح است. به همین دلیل بسیاری از تلاش‌ها در عرصه شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری به‌دنبال کاهش وقوع جرم از طریق طراحی محیطی مناسب (CPTED) می‌باشند.

ایجاد سلسله‌مراتب فضایی و دسترسی انسان‌ها به فضاهای شهری با کسب امتیاز (0,556) در جایگاه دوم قرار گرفته است. ساماندهی محیط زندگی با تعریف روشن عرصه‌های خصوصی و عمومی و ایجاد سلسله‌مراتب فضایی میسر می‌شود و عرصه‌های تعریف‌شده زندگی نیز احساس تعلق به محیط را افزایش می‌دهد. در همین راستا می‌توان گفت که انسان نیازمند آرامش، احساس امنیت در زندگی خصوصی خود و محترم شمرده شدن قلمرو خویش از جانب دیگران است و ساماندهی محیط زندگی وی جز از طریق اتخاذ شیوه‌های صحیح در مشخص‌ساختن عرصه‌های خصوصی و عمومی زندگی او و ایجاد سلسله‌مراتبی دقیق در تمامی زمینه‌های فضایی، دسترسی و غیره میسر نیست. ایجاد چنین ساختاری احساس تعلق به محیط را به فرد القاء نموده او را در روابط اجتماعی موظف و مسئول ساخته و به سکونتگاه وی هویت می‌بخشد. بدین ترتیب این زیرمعیار از دیدگاه کارشناسان و مسئولان در جایگاه دوم قرار گرفته است که نشان از اهمیت آن در ارتقای امنیت در سطح محله‌های شهری است. سومین زیرمعیار، که از جایگاه خاصی برخوردار است و با کسب امتیاز (0,549) در جایگاه نخست قرار گرفته است، کاهش آسیب به محیط‌زیست و افزایش پایداری محیط‌زیست است. این زیرمعیار برای حفظ سلامتی محیط طبیعی و انسانی تلاش می‌کند و در سطوح شخصی، سازمانی یا دولتی از محیط طبیعی محافظت می‌کند. با توجه به رشد جمعیت و تکنولوژی محیط بیوفیزیکی گاهی

اوقات نادیده گرفته می‌شود. در چنین شرایطی باید تمامی تلاش‌ها به‌منظور سالم نگه‌داشتن محیط در فرایند توسعه پایدار متمرکز شود. توجه‌نکردن به ملاحظات زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی‌ها موجب بروز بحران‌های متعددی در عرصه شهری می‌گردد و این مطالب نشان از اهمیت این زیرمعیار در ارتقای امنیت محله‌ها در سطح شهر دارد که باید مورد توجه جدی مسئولان و شهروندان قرار گیرد.

عدالت اقتصادی

در ارزیابی معیار عدالت اقتصادی نیز رتبه‌بندی زیرمعیارهای موردسنجش براساس مدل تاپسیس بررسی شد که در این بین زیرمعیار رونق اقتصاد محلی با کسب امتیاز (0,663) جایگاه اول را به خود اختصاص داد و به‌عنوان تأثیرگذارترین زیرمعیار در توسعه پایدار برای ارتقای امنیت محله‌های شهری معرفی شد. با رونق اقتصادی در سطح محله‌ها می‌توان باعث تقویت پایه‌های اقتصادی و اجتماعی و ارتقای سطح کمی و کیفی اشتغال در سطح محلات شد و امنیت را در سطح محله‌ها بالا برد. بنابراین، فقدان آن می‌تواند منجر به خالی‌شدن محله‌ها از سکنه شود و در نتیجه زمینه را برای ناهنجاری‌های اجتماعی و ضدارزشی مهیا کند. دومین زیرمعیار براساس نظرات کارشناسان افزایش اشتغال می‌باشد که با کسب امتیاز (0,528) در جایگاه دوم قرار گرفته است. این مؤلفه در صورت برنامه‌ریزی منسجم می‌تواند کارایی محله‌ها را چندبرابر و در صورت ایجاد اشتغال‌زایی مولد و پایدار در محله‌ها منجر به کاهش آسیب‌های اجتماعی و در نهایت ارتقای سطح معیشتی آحاد جامعه شود. سومین زیرمعیار درآمد پایدار در سطح محله‌ها است که امتیاز آن برابر با (0,400) می‌باشد. در جایگاه سوم زیرمعیارهای رونق اقتصاد محلی و افزایش اشتغال قرار گرفته‌اند. با ایجاد اقتصاد محلی اشتغال در سطح محله‌ها افزایش خواهد یافت. در نهایت، این عمل درآمد پایدار در سطح محله‌ها را در پی خواهد داشت که باعث افزایش کیفیت زندگی و امنیت خواهد شد.

حکمروایی خوب شهری

چهارمین مؤلفه توسعه پایدار در نظر گرفته شده در این پژوهش حکمروایی خوب شهری است. این پارادایم به نحوی ناگسستگی با رفاه شهروندان پیوند دارد و هدف آن فراهم کردن بستر دسترسی تمامی اقشار جامعه به منافع و حقوق شهروندی است. تجارب مدیریت شهر در دنیای امروزی نشان داده که توسعه همه جانبه و فراگیر و مهم تر از آن توسعه پایدار شهری هرگز به تنهایی با الگوهای متنوع و حتی پیشرفته و مدرن حکومت-های محلی اتفاق نخواهد افتاد بلکه زمانی توسعه پایدار شهری در شهرهای مهم و حساس به وقوع خواهد پیوست که حکمروایی خوب شهری نیز به عنوان یک فرایند مدیریتی بر بستر یک حکومت محلی کارآمد و مناسب تکیه زند. حکمرانی شهری خوب بر پایه حقوق شهروندی تأکید می کند که هیچ مرد، زن یا کودکی را نمی توان از دسترسی به ضرورت های زندگی شهری شامل پناهگاه مناسب، مسکن، آب سالم، بهداشت، محیط پاکیزه، سلامتی، آموزش، تغذیه، اشتغال، امنیت عمومی و تحرک بازداشت بلکه باید زمینه رشد و شکوفایی استعداد های افراد جامعه و بهره گیری بهینه از منابع را برای نیل به رفاه، پیشرفت، نظم، امنیت و سلامت فردی و اجتماعی فراهم کرد. در همین راستا، تعداد زیرمعیارهای موردسنجش در نظر گرفته شده در این پارادایم 7 زیرمعیار می باشد که در جدول شماره (5) ارایه شده است. بر این اساس، به رتبه بندی زیرمعیارها اقدام کرده تا مشخص گردد کدام یک از این زیرمعیارها در توسعه امنیت محله ها بیشترین نقش را داشته است. در همین راستا، از طریق زیرمعیارهای که با کسب امتیازهای بهتر در جایگاه بالاتری قرار دارند می توان به دسترسی و توانایی مشارکت گسترده در فریبندهای دموکراتیک و همکاری میان دستگاه ها و سازمان ها و نهادهای مدنی، تقویت ظرفیت و اقتدار محلی و جوامع برای خودمدیریتی و در نهایت افزایش طرح های امنیتی اشاره کرد که به ترتیب با کسب امتیازهای 0,724، 0,381 و 0,370 در جایگاه های اول تا سوم قرار گرفته اند. به نظر کارشناسان و خبرگان جامعه این عوامل می توانند در پایداری و افزایش امنیت محله های شهری مؤثر واقع شوند. سایر مؤلفه هایی که در جایگاه های بعدی واقع شده اند اثرگذاری کمتری نسبت به عوامل های اول تا سوم دارند. لذا، اگر مدیریت مناسب و برنامه ریزی منسجم در خصوص مؤلفه هایی که در جایگاه های بعدی قرار دارند صورت گیرد می تواند در

سطح پایداری محله‌ها و امنیت آنها تأثیرگذاری بیشتری داشته باشد. درنهایت برای نشان - دادن وضعیت کلی زیرمعیار از ترکیب کلی آنها استفاده شده است که در جدول شماره (5) ذکر شده است.

جدول (6): رتبه‌بندی کلی زیرمعیار با استفاده از مدل تاپسیس

رتبه	CLi	Di-	Di+	زیر معیارها
15	0/522982	0/050826	0/046359	افزایش سرمایه‌های اجتماعی و انسانی
5	0/648286	0/068704	0/037274	سازمان‌دهی اجتماعی و فقر
12	0/541181	0/0527	0/044679	کاهش بی‌عدالتی رفاهی
25	0/439018	0/043929	0/056133	توسعه اجتماعات محلی
26	0/409831	0/038637	0/055638	کاهش بیماری‌های اجتماعی (بزهکاران جوان)
32	0/363964	0/037483	0/065502	افزایش استفاده از فضاهای جمعی و تقویت اجتماعات
19	0/465039	0/053644	0/06171	افزایش رفاه و عدالت اجتماعی در محله‌های فقیر
10	0/555292	0/062927	0/050395	کاهش محرومیت‌های اجتماعی و بیماری‌های اجتماعی نظیر ناامنی، فقر، قانون‌گریزی، کج‌رفتاری، بیکاری و جرم
38	0/239905	0/023527	0/074542	افزایش امنیت و کنترل‌های امنیتی
3	0/686916	0/071912	0/032776	افزایش مشارکت شهروندی
30	0/374814	0/038018	0/063413	توسعه سازمان‌های اجتماع‌محور
8	0/608427	0/066012	0/042484	ایجاد حس اجتماع، حس مکان و هویت
34	0/334497	0/037328	0/074266	ایجاد محله‌های شاداب و پایدار با اجتماعات شهری یکپارچه و مشارکت‌پذیر
33	0/353679	0/034699	0/063409	ایجاد رویه بسیج اجتماعی در برنامه‌ریزی
22	0/447621	0/045042	0/055584	دسترسی مناسب همه افراد به نیازهای اساسی و پایدار (امنیت)
7	0/621681	0/067978	0/041367	حفظ و تقویت ارزش‌های مثبت فرهنگ محلی به منظور کاهش جرم
36	0/255794	0/024207	0/070427	عدالت در فضا
35	0/322583	0/030257	0/06354	کاهش جرم در حیطه محیط‌زیست
24	0/444492	0/049398	0/061735	کاهش آسیب به محیط‌زیست و افزایش پایداری محیط‌زیست
11	0/547659	0/057659	0/047624	رعایت مقیاس انسانی در فضاهای شهری
20	0/462389	0/047592	0/055334	ایمن‌سازی شهر در مقیاس‌های همسایگی، محله‌ای و شهری
27	0/408558	0/044177	0/063952	افزایش فضاهای باز و ارتقای ارتباط انسان با طبیعت

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

رتبه	CLi	Di-	Di+	زیر معیارها
37	0/248412	0/023943	0/072442	ایجاد سلسله مراتب فضایی و دسترسی از سان‌ها به فضاهای شهری
14	0/524588	0/060507	0/054835	تدوین مقررات و قوانین امنیت زیست‌محیطی
28	0/392365	0/042832	0/066331	افزایش نظارت در راستای کاهش وندالیسم
13	0/526007	0/060675	0/054675	اقتصاد پایدار
1	0/889927	0/083184	0/010289	رونق اقتصاد محلی
4	0/655012	0/067575	0/035591	توریسم پایدار
6	0/621824	0/061191	0/037214	درآمد پایدار
2	0/753376	0/072387	0/023696	افزایش اشتغال
9	0/557405	0/056461	0/044832	کاهش بیکاری
17	0/480633	0/051168	0/055291	برنامه‌ریزی مشارکتی در جهت کاهش جرم
29	0/388335	0/039667	0/06248	تقویت ظرفیت و اقتدار محلی و جوامع برای خود‌مدیریتی
16	0/512272	0/058201	0/055412	افزایش طرح‌های امنیتی
31	0/37299	0/038448	0/064632	فقدان تمرکز در تصمیم‌گیری و تخصیص منابع
23	0/445651	0/04743	0/058999	مشارکت نهادها و متخصصان و طراحان شهری با مردم در راستای امنیت شهری
18	0/468251	0/05036	0/05719	دسترسی و توانایی مشارکت گسترده در فرایندهای دموکراتیک و همکاری میان دستگاه‌ها و سازمان‌ها و نهادهای مدنی
21	0/453813	0/05036	0/060611	هماهنگی چارچوب‌های محلی یا بخش‌های ملی برای مدیریت اطلاعات و دسترسی‌ها

(منبع: یافته‌های پژوهش)

براساس جدول فوق، به‌صورت کلی از بین زیرمعیارها مؤلفه رونق اقتصاد محلی با کسب امتیاز (0,889) در جایگاه نخست قرار گرفت و به‌عنوان مهم‌ترین زیرمعیار در بین 38 عوامل شناخته‌شد که نشان از اهمیت بالای آن در بهبود و ارتقای سطح امنیت برای رسیدن محله‌ها به سمت توسعه پایدار دارد. دومین مؤلفه، که جایگاه بهتری به خود تخصیص داده است، افزایش اشتغال در سطح محله‌ها برای رسیدن آنها به توسعه پایدار می‌باشد و لذا مؤثرترین و پایدارترین برنامه‌های توسعه پایدار در سطح محله‌ها برای افزایش امنیت، کاهش جرم و ناهنجاری‌های اجتماعی آنها می‌باشند که مبتنی بر ویژگی‌ها و نیازهای خانواده‌ها و جمعیت‌های محله‌ای با نگرش یکپارچه و سیستمی تدوین و ارائه می‌شوند. با افزایش اشتغال در سطح محله‌ها بیشتر شهروندان می‌توانند نیازهای اساسی

خود را تأمین کنند و باعث ارتقای امنیت محله‌ها شوند. مؤلفه افزایش مشارکت شهروندان با کسب جایگاه سوم در بین معیارهای موردسنجش نشان از اهمیت این زیرمعیار برای رسیدن محله‌ها به توسعه پایدار می‌باشد. برای رسیدن به این پارادایم مهم نیازمند مشارکت و همکاری مردم و دستگاه‌ها هستیم چراکه امروزه امنیت یکی از ضرورت‌ها و نیازهای اصلی انسان است. با توجه به نقش و اهمیت مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی شهری و از آنجاکه خود مردم درک و شناخت کاملی از محل سکونت خود دارند، بهتر از هرکسی می‌توانند عوامل ناامن‌کننده محیط سکونت خود را بشناسند و زمینه رفع آنها را فراهم کنند. بنابراین، وظیفه برنامه‌ریزان و مدیریت شهری به‌عنوان متولیان شهر ایجاد سازوکار مناسب و تفویض اختیارات برای افزایش نقش شهروندان در ایجاد امنیت در فضاهای شهری می‌باشد. از نظر کارشناسان و برنامه‌ریزان این سه عامل، که در جایگاه‌های اول تا سوم قرار داشته‌اند، به‌عنوان مهم‌ترین عوامل زمینه‌ساز برای رسیدن محله‌ها به توسعه پایدار تشخیص داده شد. سایر زیرمعیارها با کسب امتیاز کمتر در جایگاه‌های بعدی قرار گرفتند که نشان از اهمیت و نقش کمتر آنان نسبت به مؤلفه‌های اول تا سوم است.

جدول (7): ارزیابی وضعیت ابعاد توسعه پایدار محله‌های شهر شاهین‌دژ در جهت ارتقای امنیت شهری

بر اساس مؤلفه‌های مورد مطالعه در پژوهش

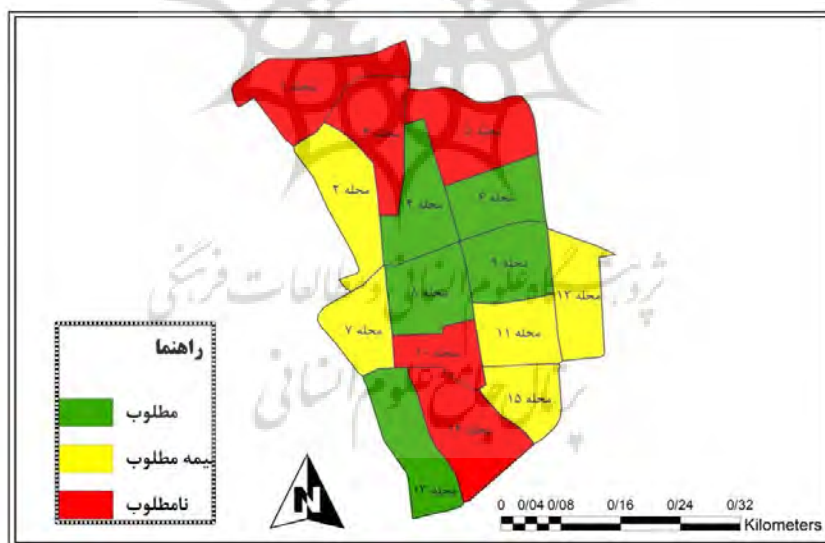
محلها	Di+	Di-	CLi	رتبه	محلها	Di+	Di-	CLi	رتبه
محل 1	0/8417	0/0083	0/0098	15	محل 9	0/0173	0/8426	0/9798	1
محل 2	0/8420	0/0137	0/0160	10	محل 10	0/8426	0/0094	0/0110	14
محل 3	0/8423	0/0104	0/0122	12	محل 11	0/8423	0/0143	0/0167	7
محل 4	0/8412	0/0184	0/0214	4	محل 12	0/8426	0/0138	0/0161	9
محل 5	0/8426	0/0102	0/0120	13	محل 13	0/8414	0/0202	0/0234	2
محل 6	0/8380	0/0146	0/0171	5	محل 14	0/8422	0/0131	0/0153	11
محل 7	0/8421	0/0145	0/0169	6	محل 15	0/8422	0/0141	0/0165	8
محل 8	0/8423	0/0200	0/0232	3					

(منبع: یافته‌های پژوهش)

بر اساس تکنیک تاپسیس محل 9 با کسب امتیاز (0,979) در جایگاه نخست قرار گرفته است و وضعیت مناسب‌تری در بین محله‌های مورد مطالعه داشته و نشان‌دهنده وضعیت توسعه مطلوب دارد که این امر باعث ارتقای امنیت در سطح این محله خواهد شد.

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

دومین محله، محله 13 می باشد که با امتیاز (0,0234) در جایگاه دوم قرار گرفته است و سومین رتبه، محله 8 می باشد که امتیاز آن برابر (0,0231) می باشد. از دیدگاه متخصصان این 3 محله بهترین محله ها بوده اند که از لحاظ ابعاد توسعه پایدار در وضعیت خوبی قرار دارند و می توانند باعث ارتقای امنیت محله های شهری شوند. در همین راستا، محله های 5، 10 و 1 به ترتیب با کسب امتیازهای (0,0119)، (0,0110) و (0,0097) در جایگاه های آخر قرار گرفته اند که نشان از وضعیت نامطلوب آنها از بعد توسعه پایدار می باشد و این امر می تواند امنیت محله های مذکور را به مخاطره اندازد و باید برنامه ریزی و مدیریت خاصی به منظور ارتقای توسعه پایدار برای افزایش امنیت صورت گیرد تا زمینه مقدمه توسعه پایدار در سطح محله های شهری مهیا شود. بنابراین، با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی به طبقه بندی محله ها از لحاظ مطلوب و نسبتاً مطلوب و نامطلوب اقدام گردید که محله های 6، 4، 8، 7 و 13 در طبقه مطلوب قرار گرفته اند. در جایگاه نسبتاً مطلوب محله های 2، 7، 11، 12 و 15 قرار دارند و در نهایت، سایر محله ها در وضعیت نامطلوب طبقه بندی شده اند که از آن جمله می توان به محله های 1، 3، 5، 10 و 14 اشاره کرد (نقشه شماره 2).

نقشه (2): وضعیت محله های شهر شاهین دژ براساس مؤلفه های مورد مطالعه

نتیجه‌گیری

افزایش جرم و جنایت و سایر ناهنجاری‌های اجتماعی در شهر از موانع مهم در توسعه پایدار شهری می‌باشد. برای ایجاد شهری مطلوب، سالم همراه با توسعه پایدار باید تمامی ابعاد توسعه پایدار را در نظر گرفت و از بحران‌ها، تنش‌ها و چالش‌های مختلف جلوگیری کرد. انسان نمی‌تواند نسبت به مشکلات محیطی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و مدیریتی بی‌تفاوت باشد. مشکلات اجتماعی نظیر ناهنجاری‌ها، جرایم اجتماعی و بزهکاری است که نمی‌توان به راحتی از کنار آن گذشت و بر همین اساس امنیت یکی از عمده‌ترین نیازهای بشری است که به عنوان یک امر مهم در حیات اجتماعی انسان همواره مورد توجه بوده است. در این پژوهش تلاش شد تا با به کارگیری مجموعه‌ای از شاخص‌های توسعه پایدار اقدام به رتبه‌بندی زیرمعیارها و پیاده‌سازی آنها بر محله‌های شهر شاهین‌دژ صورت گیرد. تعداد این شاخص‌ها با توجه به مطالعات صورت گرفته 38 عامل می‌باشد که این اطلاعات با استفاده تکنیک‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره رتبه‌بندی و تجزیه و تحلیل شده است. در مرحله اول 4 معیار عدالت اجتماعی، عدالت اقتصادی، عدالت زیست‌محیطی و درنهایت، حکمروایی خوب شهری بررسی شد. در معیار عدالت اجتماعی تعداد 16 زیرمعیار سنجیده شد که در بین آنها افزایش مشارکت شهروندان، افزایش رفاه و عدالت اجتماعی در محله‌های فقیر و ایجاد حس اجتماع به ترتیب در جایگاه‌های اول تا سوم قرار گرفتند که نشان از اهمیت بالای آنها در رسیدن شهرها به توسعه پایدار می‌باشد. در معیار عدالت اقتصادی نیز تعداد 6 زیرمعیار مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرار گرفت که در بین آنها مؤلفه‌های رونق اقتصادی محلی، درآمد پایدار و افزایش اشتغال در جایگاه‌های اول تا سوم قرار گرفتند. در معیار عدالت زیست‌محیطی مؤلفه‌های ایمن‌سازی شهر در مقیاس‌های همسایگی، ایجاد سلسله‌مراتب فضایی و کاهش آسیب به محیط زیست به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفتند و درنهایت، در معیار حکمروایی خوب شهری مؤلفه‌های دسترسی و توانایی مشارکت گسترده در فرایندهای دموکراتیک و همکاری میان دستگاه‌ها و سازمان‌ها و نهادهای مدنی، تقویت ظرفیت و اقتدار محلی و جوامع برای خودمدیریتی و افزایش طرح‌های امنیتی به ترتیب با کسب بیشترین امتیاز در جایگاه‌های نخست تا سوم واقع شدند.

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

درنهایت، برای نشان دادن وضعیت محله‌های شهر شاهین دژ از ترکیب کلی آنها استفاده شده است که براساس یافته‌ها محله‌های 4، 8، 13، 9 و 6 در جایگاه اول، محله‌های 11، 12، 15، 7 و 2 در جایگاه نسبتاً مطلوب و درنهایت محله‌های 10، 14، 1، 3 و 5 در جایگاه آخر قرار گرفتند. در راستای مهم‌ترین معیارها و یافته‌های حاصل از پژوهش ضروری است مواردی چند مورد توجه قرار گیرد که به کارگیری آنها در رویه ارتقای توسعه پایدار شهری محله‌های شهر شاهین دژ می‌تواند با کاهش ظرفیت جرم خیزی و امکان ساماندهی و شکل‌گیری محله‌ای امن را فراهم‌نماید که در جدول ذیل ذکر شده است:

جدول (8): بررسی توسعه پایدار و ابعاد آن در کاهش جرم در محیط‌های شهری

ابعاد	مهم‌ترین معیارها و یافته‌های حاصل از پژوهش	ارایه راهکارها و پیشنهادهای پژوهش
ابعاد توسعه پایدار اجتماعی	1. افزایش سرمایه‌های اجتماعی و انسانی	• افزایش فضاهای جمعی و قرارگاه‌های رفتاری در سطح محله‌ها
	2. سازمان‌دهی اجتماعی و فقر	• ایجاد مراکز جمعی در محله برای افزایش مشارکت و توسعه اجتماعی
	3. کاهش بی‌عدالتی رفاهی	• افزایش خوانایی
	4. توسعه اجتماعات محلی	• افزایش فعالیت‌های مشروع در فضاهای اجتماعی
	5. کاهش بیماری‌های اجتماعی (بزهکاران جوان)	• افزایش امنیت
	6. افزایش استفاده از فضاهای جمعی و تقویت اجتماعات	• افزایش و اصلاح قوانین مرتبط با کاهش جرم فقیر
	7. افزایش رفاه و عدالت اجتماعی در محله‌های فقیر	• افزایش و ایجاد کاربری اقتصادی برای افزایش اشتغال محلی
	8. کاهش محرومیت‌های اجتماعی و بیماری‌های اجتماعی نظیر ناامنی، فقر، قانون‌گریزی، کج-رفتاری، بیکاری و جرم	• استفاده از درآمد اقتصاد محلی و توریسم به منظور کاهش بیماری‌های اجتماعی
	9. افزایش امنیت و کنترل‌های امنیتی	• افزایش مراکز امنیتی
	10. افزایش مشارکت شهروندی	• نورپردازی مناسب برای افزایش امنیت
	11. توسعه سازمان‌های اجتماع‌محور	• افزایش دید ساختمان بر فضاهای عمومی
	12. ایجاد حس اجتماع، حس مکان و هویت	• نظارت بر خیابان‌ها با جهت‌دادن شهری یکپارچه و مشارکت‌پذیر
	13. ایجاد محله‌های شاداب و پایدار با اجتماعات	• ساختمان‌های مسکونی به سمت خیابان اصلی
	14. ایجاد رویه بسیج اجتماعی در برنامه‌ریزی	• افزایش قدرت دید بر فضای بازی کودکان و پایدار (امنیت)
	15. دسترسی مناسب همه افراد به نیازهای اساسی	• کاهش حومه‌های متروکه
	16. حفظ و تقویت ارزش‌های مثبت فرهنگ محلی	• افزایش نظارت بر حاشیه شهرها
	17. عدالت در فضا	• ایجاد فضای قابل دفاع (نظر به نیومن) و کاهش نقاط دنج و پرخطر
	18. کاهش جرم در حیطه محیط‌زیست	

19. کاهش آسیب به محیط‌زیست و افزایش • کنترل دسترسی (کاهش دادن دسترسی پایداری محیط‌زیست
مجریان به مناطق جرم‌خیز یا مناطقی که
20. رعایت مقیاس انسانی در فضاهای شهری • واجد ظرفیت طبیعی وقوع جرم هستند
21. ایمن‌سازی شهر در مقیاس‌های همسایگی، • تقویت قلمروهای طبیعی (افزایش انگیزش محله‌ای و شهری
احساس مالکیت و تملک‌پذیری شهروندی
22. افزایش فضاهای باز و ارتقای ارتباط انسان با • نسبت به محله‌ها و مناطق مسکونی (طبیعت
• مناسب‌سازی فضاهای شهری به‌ویژه در
23. ایجاد سلسله‌مراتب فضایی و دسترسی انسان‌ها • ساعات شبانه
به فضاهای شهری
24. تدوین مقررات و قوانین امنیت زیست‌محیطی • پیاده‌راهی امن
25. افزایش نظارت در راستای کاهش وندالیسم • بازنگری در شبکه‌های حمل‌ونقل عمومی
باتوجه‌به برآورد نیاز واقعی و حجم بهره‌برداری
26. اقتصاد پایدار
27. رونق اقتصاد محلی
28. توریسم پایدار
29. درآمد پایدار
30. افزایش اشتغال
31. کاهش بیکاری
32. برنامه‌ریزی مشارکتی به‌منظور کاهش جرم
33. تقویت ظرفیت و اقتدار محلی و جوامع برای خود مدیریتی
34. افزایش طرح‌های امنیتی
35. فقدان تمرکز در تصمیم‌گیری و تخصیص منابع
36. مشارکت نهادها و متخصصان و طراحان شهری با مردم در راستای امنیت شهری
37. دسترسی و توانایی مشارکت گسترده در فرایندهای دموکراتیک و همکاری میان دستگاه‌ها و سازمان‌ها و نهادهای مدنی
38. هماهنگی چارچوب‌های محلی یا بخش‌های ملی برای مدیریت اطلاعات و دسترسی‌ها

توسعه اقتصادی

کمیروانی
خوب شهری

(منبع: یافته‌های پژوهش)

منابع

- اطاعت، جواد؛ شجاعی‌نسب، عبدالرضا(1392)، سنجش شاخص‌های توسعه‌یافتگی در استان‌های کشور طی سال‌های 1383 تا 1388، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال 3، شماره 12، صص 11-20.
- افشارکهن، جواد؛ رحیقی یزدی، محمد(1392)، تأثیر عوامل محیطی و اجتماعی بر احساس امنیت شهری(مورد مطالعه: محلات منتخب شهر یزد) مطالعات جامعه‌شناختی شهری، سال 3، شماره 8، صص 59-78.
- ایران دوست، کیومرث؛ امینی، امین(1390)، ارزیابی چالش‌های مدیریت شهرهای کوچک‌اندام از دید گروه‌های ذی‌نفع، مطالعات شهری، شماره 1.
- آزادخانی، پاکزاد؛ درویشی، علی(1395)، نابرابری‌های شهری تهدیدی برای امنیت اجتماعی شهر ایلام، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، دوره 2، شماره 2، صص 35-49.
- بحرینی، حسین(1378)، تجدد و فراجدد و پس از آن در شهرسازی، انتشارات دانشگاه تهران.
- برتاو، عیسی(1391)، درآمدی بر ارتباط مکان و جرم، مجله کارآگاه، دوره 2، سال 5، شماره 19.
- بمانیان، محمدرضا؛ محمودی‌نژاد، هادی(1387)، تحقیقی در سنجش عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت شهری(نمونه موردی: شهر کرمان)، فصلنامه مدیریت شهری، شماره 19، صص 59-71.
- بیات، بهرام(1387)، تبیین جامعه‌شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی با تأکید بر نقش پرداخت رسانه‌ای و سرمایه اجتماعی، سالنامه علوم اجتماعی، شماره 16، پیاپی 35، صص 115-132.
- تقی‌زاده، محمد(1379)، فرهنگ اسلامی توسعه پایدار، فصلنامه مدیریت شهری، سال 1، شماره 3.
- توسلی، غلام‌عباس(1383)، امنیت اجتماعی با نگرش محله‌ای، نامه پژوهش فرهنگی، سال 8، شماره 9، صص 23-42.
- ذبیحی، حسن؛ لاریمیان، تایماز؛ پورانی، حمیده(1392)، ارزیابی مدل تحلیلی برای ارتقای امنیت شهری از طریق رویکرد امنیت طراحی(SBD)(مطالعه موردی: منطقه 17 شهرداری تهران)، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال 5، شماره 17، صص 121-136.
- رهنمایی، محمدتقی؛ پورموسی، موسی(1385)، بررسی ناپایداری امنیتی کلانشهر تهران براساس شاخص‌های توسعه پایدار شهری، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره 57، صص 177-193.
- رهنمایی، محمدتقی؛ فرهودی، رحمت‌الله؛ قالیباف، محمدباقر؛ هادی‌پور، حلیمه خاتون(1386)، سیر تحول ساختاری و عملکردی محله در شهرهای ایران، جغرافیا، دوره جدید، سال 5، شماره‌های 12 و 13، صص 19-43.

- سان، مصطفی (1387)، پیشگیری چندنهادی از جرایم شهری، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، سال 3، شماره 9.
- سرور، رحیم؛ محمدی حمیدی، سمیه؛ ویسیان، محمد (1393)، بررسی شاخص‌های توسعه در مناطق مرزی در راستای تحقق امنیت پایدار (مطالعه موردی: شهرستان‌های مرزی استان آذربایجان غربی)، پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، سال 2، شماره 7، صص 25-54.
- شجاعی، الهام (1389)، توصیف محله شهرک محلاتی، با نظارت اداره مطالعات منطقه 1 و مدیریت مؤسسه اندیشه‌سرای شهر.
- شعبان جولا، الهه؛ زندیه، مهدی (1394)، ارزیابی نقش منظر شهر در تأمین امنیت شهروندان (نمونه موردی: شهر قزوین)، باغ نظر، شماره 32، سال 12، صص 91-102.
- شکویی، حسن (1385)، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، تهران: سمت.
- شکویی، حسین (1376)، جغرافیا و برنامه‌ریزی، مجله مدرس علوم انسانی، دوره 2، شماره 4، دانشگاه تربیت مدرس.
- شمعی، علی؛ پوراحمد، احمد (1383)، تحلیلی بر سیاست‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی شهری در برنامه‌های توسعه کشور، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره 48، صص 181-204.
- صرافی، مظفر (1379)، توسعه پایدار و مسئولیت برنامه‌ریزان شهری، ماهنامه معماری و شهرسازی، شماره 35.
- صرافی، مظفر (1379)، شهر پایدار چیست، فصلنامه مدیریت شهری، شماره 4.
- ضرابی، اصغر؛ شرفی، زکیه؛ زنگنه، مهدی (1391)، سنجش عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان مشهد با تأکید بر عملکرد پلیس و رسانه‌های جمعی، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، شماره 2، صص 103-121.
- عامری سیاهویی، حمیدرضا؛ رستم گورانی، ابراهیم؛ بیرانوندزاده، مریم (1389)، سکونتگاه‌های غیررسمی، امنیت و توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر بندرعباس)، فصلنامه مطالعات اجتماعی، شماره 24، صص 37-60.
- عبادی‌نژاد، سیدعلی (1383)، نقش حاشیه‌نشینی در بروز ناامنی، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، انتشارات معاونت اجتماعی ناجا.
- عبداللهی، مجید (89-1388)، ساختار محله‌های پایدار شهرهای ایران (گذشته، اکنون و الگوی آتی) با تأکید بر شیراز، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه شهید بهشتی، اساتید راهنما: دکتر صرافی و دکتر توکلی‌نیا.

- پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)
- عزت‌پناه، بختیار؛ سبحانی، نوبخت؛ رشیدی، اصغر؛ حصار، ابراهیم (1394)، بررسی نحوه توزیع عوامل کاربری اراضی شهری در طرح‌های توسعه شهری از منظر عدالت اجتماعی (نمونه موردی: شهر شاهین‌دژ)، فصلنامه بوم‌شناسی شهری، دوره 6، شماره 12، زمستان 1394، صص 49-64.
 - علیشاهی، رقیه (1380)، طراحی شهری پایدار، معرفی اصول و ضوابط طراحی محله پایدار، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد گروه شهرسازی، استاد راهنما: حسنعلی لقانی، دانشگاه تهران.
 - فریدمن، جان (1379)، به سوی برنامه‌ریزی غیراقلیسی، ترجمه ناصر برک‌پور، نشریه مدیریت شهری، شماره 2.
 - فنی، زهره (1382)، شهرهای کوچک رویکرد دیگر در توسعه منطقه‌ای، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
 - کارگر، بهمن (1383)، امنیت شهری، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
 - کارگر، بهمن (1386)، حاشیه‌نشینی و امنیت شهری، نشریه علمی-پژوهشی انجمن جغرافیایی ایران، دوره جدید، سال 5، شماره‌های 14 و 15، پاییز و زمستان.
 - کامران، حسن؛ شعاع برآبادی، علی (1389)، بررسی امنیت شهری در شهرهای مرزی (مطالعه موردی: شهر تایباد)، فصلنامه جغرافیا، دوره جدید، سال 8، شماره 25.
 - محمودی جانکی، فیروز؛ قورچی‌بیگی، مجید (1388)، نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم، فصلنامه حقوق، شماره 2.
 - مدنی‌پور، علی (1383)، آیا می‌توان مدیریت و توسعه شهرها را بر پایه محله‌ها بنا کرد؟، چکیده مقالات همایش توسعه محله‌ای چشم‌انداز پایدار شهر تهران، تهران: شهرداری تهران.
 - مرادی، مریم (1393)، جغرافیای اجتماعی شهر و توسعه پایدار، فصلنامه علوم اجتماعی، سال 1، شماره‌های 3 و 4.
 - موسی کاظمی محمدی، مهدی (1380)، توسعه پایدار شهری؛ مفاهیم و دیدگاه‌ها، تحقیقات جغرافیایی، صص 94-113.
 - موسی کاظمی محمدی، مهدی (1383)، مدیریت گردشگری، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
 - مهندسین مشاور شهر و بنیان (1381)، طرح هادی شهر شاهین‌دژ (ج 1).
 - نایب‌پور، محمد؛ ویسیان، محمد؛ اصغری، آزاد؛ محمدی حمیدی، سمیه (1393)، نقش پلیس در احساس امنیت اجتماعی پایدار (مطالعه موردی: شهر دهگلان)، پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، سال 2، شماره 8، صص 69-77.

- نمازی، حسین(1374)، نظام‌های اقتصادی، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- هدایتی، اکبر؛ عباسی، الهام(1388)، مدیریت علمی کانون‌های جرم‌خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی GIS(مورد مطالعه: انواع جرایم سرقت در شهر قزوین)، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال 4، شماره 2، صص 177-198.
- Alemi,R. Study on unsustainable security based on sustainable development. International conference on human security in west Asia (ICHSWA), Birjand University, 2008, p.107-118.
- Brehany, Micheal & Ralph Rock Wook (1994), planning the Sustainable City Region; London: Earth scan Pub.
- Cinar; Eylem Akman. Cubukcu; Ebru, (2012), The Influence of Micro Scale Environmental Characteristics on Crime and Fear, Social and Behavioral Sciences, procedia, pp 83-88.
- Cramer, V., S. Torgersen and E. Kringlen (2004) "Quqlity of Life in a City: The Effect of Population Density", Social Indicators Research, 69: 103-116.
- Crowe ,T (2000) .Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts .Butterworth . Heinemann .Oxford
- Edward, Lemon & John E. Cox (1991), Sustainable Urban Development: Strategic Considerations for Urbanization Nation, Ekistics; Vol. 58, No. 248/349.
- Foster, S. Knuiman,M. Villanueva, K. Wood, L. Christian, H. Giles-Corti, B. (2014)."Does walkable neighbourhood design influence the association between objective crime and walking?" International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity 2014, 11:100.
- Herbert, Giradet(1992), New Direction for Sustainable Urban Living; London: Gaia Books, Limited.
- Lyytinen, Eveliina (2015), Congolese refugees' 'right to the city' and urban (in)security in Kampala, Uganda, Journal of Eastern African Studies, Vol. 9, No 4, 593-611, Department of Geography and Geology, University of Turku, Turku, Finland.
- Pacione, Michael (2003), "Urban environmental quality and human wellbeing: a social geographical perspective". Landscape and Urban Planning.No. 65.
- Pile.S and Christopher B.(1999) Unruly Cities, Routledge, London.
- Roseland, M.(1997); Dimension of the Eco- City. Cities. 14(4). Elsevier Science Ltd.

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی (سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان 1395)

- Rosewarne, Lauren (2005) "The Mens Gallery, Outdoor Advertising And Public Space: Gender, Fear, and Feminism", Department of Political Science, University of Melbourne, Victoria, Womens Studies International Forum 28.
- Zedner, Lucia, "Book Review" (2007) Democracy, Society, and the Government of Security, Theoretical Criminology, Vol, 11.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی